

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้อง
 - 1.1 รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
 - 1.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม
 - 1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 1.4 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 1.5 ลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 1.6 การวัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 1.7 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล
3. โครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบของเทศบาล
4. บริบทของเทศบาลตำบลสงเปลือย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้อง

1. รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ในการศึกษารูปแบบการพัฒนาในครั้งนี้ มีลักษณะที่สำคัญ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายของรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ และการสร้างรูปแบบ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของรูปแบบ คำว่ารูปแบบตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Model (โมเดล) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของรูปแบบ ที่น่าสนใจเอาไว้ ดังนี้

สโตนอร์ และ แวนแคล (Stoner and Wankel, 1986 : 12) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นแบบจำลองของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นได้ง่ายขึ้น ในขณะที่วิลเลอร์ (Willer, 1986 : 15) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้าง มโน

ทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยความมีเหตุผลที่เป็นระบบแบบ
ทางการและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการกระทำให้เกิดความกระจ่างชัดทั้งในเรื่องของนิยามความสัมพันธ์
และข้อความที่เกี่ยวข้อง

ฮูเซน และ โปสเลทเวสท์ (Husen and Postlethwaite, 1994 : 3) กล่าวว่ารูปแบบมี
ความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้วรูปแบบยังเป็นส่วน
หนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธี
ทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์

จอยซ์ และ ไวล์ (Joyce and Weil, 1986 : 1-2) ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง
แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือการสอนพิเศษ
เป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ และเทปบันทึกเสียง โปรแกรม
คอมพิวเตอร์ และหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียน
บรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ

คอซินิ และเอาเออร์บัค (Corsini and Auerbach, 1996 : 573-574) ให้ความหมายของ
รูปแบบ หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นระหว่างปรากฏการณ์ในโลกความจริง และ
โครงสร้างของสิ่งที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ในโลกความจริง

อุทุมพรจามรمان (2541 : 22) ให้ความหมายของรูปแบบหมายถึงโครงสร้างของ
ความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยต่างๆหรือตัวแปรต่างๆคั้งนั้น โมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า 1 มิติหลายตัวแปร
และตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้อง (เชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผล) ซึ่งกันและกัน

ทิสนา เขมมณี (2545 : 1-6) ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะ
ของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลัก
ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอน
สำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียน
การสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับ
ว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียน การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะ
ของรูปแบบนั้นๆ ดังนั้น รูปแบบจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญๆ 4 ประการ ได้แก่ มีปรัชญา
ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ การสอนนั้นๆ
มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการ
ที่ยึดถือ มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ
ให้สามารถนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ และมีการอธิบายหรือให้ข้อมูล
เกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ
เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับความหมายของรูปแบบเอง ได้มีนักวิชาการบางกลุ่มใช้คำว่า “รูปแบบจำลอง” ซึ่งหลายท่านได้ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบการปฏิบัติงานซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการคาดคะเนสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยเป็นแบบแผนที่จำลองเหตุการณ์ในเชิงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวจะบอกถึงองค์ประกอบเชิงหน้าที่ของความสัมพันธ์ตัวแปรต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยเป็นการพรรณนาถึงความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเจตนาที่เข้าใจง่ายโดยพรรณนาให้อยู่ในรูปของแผนภูมิ แบบจำลองใด ๆ ก็ตามย่อมต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบสำคัญ ๆ ของโครงสร้างหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น Mcquail และ Windahl (สวนิต ยมาภัย และระวีวรรณ ประกอบผล, 2537 : 3 ; อ้างอิงมาจาก Mcquail and Windahl, 1981) ดังนั้นรูปแบบจำลองจึงมีประโยชน์สำหรับการตั้งสมมติฐานในการวิจัย และเป็นเครื่องช่วยการใช้ความคิดพิจารณาแบบที่เหมาะสมในการศึกษาการสื่อสารที่จะแสดงให้เห็นจริงได้ เนื่องจากการสื่อสารเป็นพลังเชื่อมสัมพันธ์ภาพทางสังคมซึ่งมองไม่เห็น จับต้องไม่ได้และไม่มีรูปแบบที่ถาวรกิจกรรมการสื่อสารที่จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดสามารถบอกล่วงหน้าได้โดยใช้รูปแบบการสื่อสารที่แสดงถึงโครงสร้างแผนผัง ความหนักแน่น และทิศทางของสัมพันธ์ภาพเหล่านั้น (สวนิต ยมาภัย และระวีวรรณ ประกอบผล, 2537 :3-5)

นอกจากนั้น เกษม จันทรแก้ว (2545 : 233) ได้ให้ความหมาย รูปแบบจำลอง สิ่งแวดล้อม หมายถึง เครื่องมือที่ใช้พยากรณ์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในอนาคต เพื่อนำผลไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนจัดการระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยที่แบบจำลองสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแบบจำลองที่สร้างองค์ความรู้นำไปถ่ายทอดให้ผู้เรียน โดยผ่านสื่อในการถ่ายทอดความรู้ซึ่งต้องมียังองค์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เพราะพื้นฐานทางสังคมในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ โดยเรียกแบบจำลองลักษณะนี้ว่า แบบจำลองสิ่งแวดล้อมศึกษาของภูมิสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบโครงสร้างองค์ความรู้ที่นำไปถ่ายทอดให้ผู้เรียนรู้ได้รับความรู้ ทักษะคิด จิตสำนึก การตอบโต้และทักษะทางสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยต้องสร้างให้เหมาะสมกับท้องถิ่นหรือแต่ละภูมิสังคมซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นฐานทางสังคม (เกษม จันทรแก้ว, 2545 : 17)

สำหรับรูปแบบต่าง ๆ นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการย่อส่วนที่ทำให้เข้าใจรูปแบบเป็นรูปธรรมเรียกว่ารูปแบบจำลองที่เป็นรูปธรรมแต่รูปแบบจำลองอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นแบบจำลองแนวความคิดและจะปรากฏเป็นข้อมูลตัวเลขหรือตัวอักษรหรือภาพเป็นรูปแบบ 2 มิติมีความเป็นนามธรรมมากกว่าแบบจำลองเบื้องต้นเรียกว่ารูปแบบจำลองที่เป็นนามธรรมโดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นการประยุกต์ใช้รูปแบบจำลองแบบนี้โดยการสร้างรูปแบบจำลองที่เป็นนามธรรมและแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปรูปแบบหมายถึงสภาพลักษณะที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎีหลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญรวมทั้งวิธีและเทคนิคต่างๆที่สามารถช่วยให้สภาพนั้นเป็นไปตามทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ

1.2 การพัฒนารูปแบบ มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้

จอยซ์ และ ไวล์ (Joyce and Weil, 1986 : 19-20) ได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนารูปแบบไว้ 4 ประการ ได้แก่ รูปแบบควรต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นต้น เมื่อพัฒนารูปแบบแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลายต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้ในสถานการณ์จริงและนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อยๆ การพัฒนารูปแบบ อาจจะออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์ เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ และการพัฒนารูปแบบจะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ใช้นำรูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักจะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้น ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้ ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม แต่ก็อาจทำให้ได้ผลสำเร็จลดน้อยลงไป

ตัวอย่างในเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย เลื่อน สุริหาร และคณะ (2532 : 45) ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาและประมวลคุณลักษณะของบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาหลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน วิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง แล้วพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สร้างเสริมคุณลักษณะของบุคคลที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสุดท้ายเป็นการทดลองใช้รูปแบบและประเมินผลการทดลอง

สรุป การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในรูปแบบของสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนซึ่งการสร้างแบบจำลองให้ความรู้ ต้องทำการศึกษาและสร้างแบบแผนการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้รูปแบบจำลองนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งความหมายนี้มีที่มาจากแนวคิดเหล่านี้คือกิจกรรมในวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของมนุษย์มีหลากหลายอาชีพ ล้วนอาศัยรูปแบบจำลองเป็นตัวถ่ายทอดแนวความคิดหรือจินตภาพ โดยการพัฒนารูปแบบนั้นมีสาระสำคัญ คือ รูปแบบควรต้องมีทฤษฎีรองรับ เมื่อพัฒนารูปแบบแล้ว ก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบ การพัฒนารูปแบบจะมีจุดมุ่งหมายการพัฒนารูปแบบนั้นๆ

1.3 การสร้างรูปแบบมีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

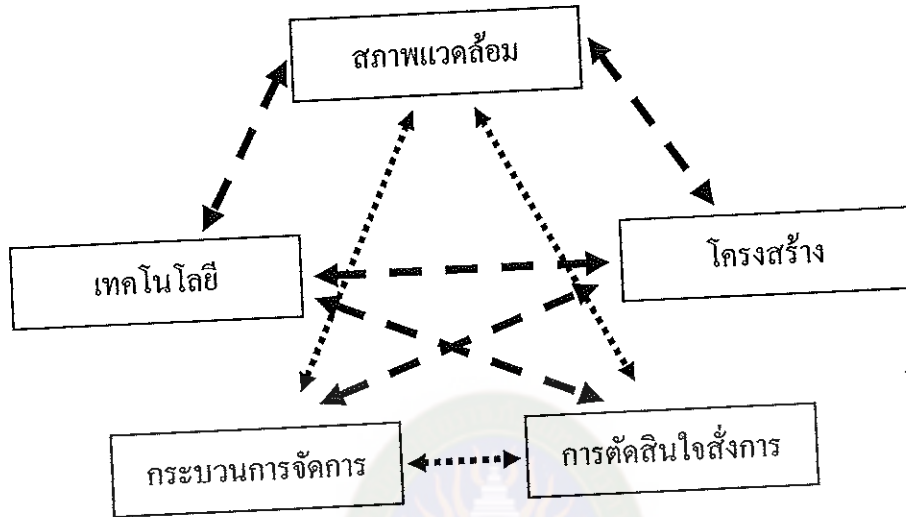
คีฟส์ (Keeves, 1988 : 560) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ ได้แก่ รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง(ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบรูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงผลไวกเชิงเหตุผลของเรื่องที่กำลังศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และนอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เราากำลังศึกษาค้นคว้าด้วย

จอยซ์ และ ไวล์ (Joyce and Weil, 1986 : 359-364) ได้แบ่งวิธีการสร้างรูปแบบออกเป็นส่วนต่างๆ ได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย เป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบหลักการ และมโนทัศน์สำคัญที่เป็น พื้นฐานของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบซึ่งนำเสนอเป็นเรื่องราว อย่างละเอียดและเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้นๆ ว่ามีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้นๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน
2. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้และ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้นำจะแตกต่างกัน เช่นเป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้การแนะนำเป็นแหล่งข้อมูล เป็นต้น
3. หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้นำต่อผู้เรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนรู้กระทำ เช่น การปรับปรุงพฤติกรรม โดยการให้รางวัลหรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นต้น
4. สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้นๆ ให้เกิดผล เช่น รูปแบบการทดลองในห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว เป็นต้น

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980 : 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ และองค์ประกอบตามรูปแบบของบราวน์และโมเบิร์ก ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการ

ตัดสินใจสั่งการ ในส่วนของรูปแบบการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหาร ของ บราวน์และ โมเบิร์ต มีลักษณะดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และ โมเบิร์ต

นอกจากนั้น การพัฒนารูปแบบด้วยการถอดบทเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากต่อการกำหนดทิศทางและการพัฒนารูปแบบต่างๆ โดยองค์ประกอบการถอดบทเรียนนั้น ดุษฎี อายุวัฒน์ (2550 : 55) ได้เสนอแนวคิดว่ามีอยู่ 4 ประการใหญ่ๆ ดังนี้

1. เนื้อหาของกิจกรรมว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาชุมชนในเรื่องใด มีวัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินกิจกรรมอย่างไรบ้าง และผลจากการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆ หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดใดๆ ในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ
2. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ คือใครบ้าง มีผู้สนับสนุนการดำเนินงานคือ ใครบ้าง และความหลากหลายของกลุ่มคนในมิติเรื่อง เพศ อายุ สถานภาพของกลุ่มคนมีหรือไม่ เพื่อนำผลการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ว่าที่ผ่านมาผู้เข้าร่วมยังขาดกลุ่มใดและทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
3. ความสัมพันธ์ของกลุ่มที่เข้าร่วม หลังดำเนินกิจกรรมเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
4. กิจกรรมที่ดำเนินไปนั้น ได้รับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร

บ้าง

ดังนั้น เมื่อก้าวโดยสรุป จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่าไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับ ลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการบริหารส่วนใหญ่ใช้

แนวคิดของบราวน์ และ โมเบร์ก ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ซึ่งโดยสรุปแล้วพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะในระบอบประชาธิปไตยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้ขอนำเสนอ ความหมายของการมีส่วนร่วม ที่มาของการมีส่วนร่วม รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกันดังนี้

สถาบันพระปกเกล้า (2545 : 2) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของ ประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน”

ศิริกุล กสิวิวัฒน์ (2546 : 20) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้วยความสมัครใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความรู้สึกร่วมกัน”

ถวิลวดี บุรีกุล (2549 : 100) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและ เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน”

มิลบราธและ โกลด์ (Milbrath and Goel, 1977 : 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่าง กว้าง ๆ และสรุปคร่าวๆ หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพล ผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทในการสร้างอิทธิพล ผลักดัน ให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับอย่างพิธี การด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลต้องแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตามคำสั่ง

หรือข้อเรียกร้อง ของรัฐบาล แต่ผู้ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดัน ให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขปัญหา ใหม่

เอสตัน (Easton, 1971 : 202) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญ ของ กระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ บริหารงานของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะ การเสนอข้อเรียกร้อง(Demand) และการสนับสนุน(Support)”

เคียช (Keith , 1972 : 136) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม(Group Situation) ซึ่งผล ของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิด ความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย”

รีดเดอร์ (Reeder, 1974 : 39) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการมี ส่วนร่วมใน การปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วม ของ กลุ่ม”

ฮันติงตัน และ โดมินกูส (Huntington and Dominguez, 1975 : 4) ได้ให้ความหมาย ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมี อิทธิพลต่อการตัดสินใจของ รัฐบาล โดยที่การกระทำเป็นไปได้ทั้งถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้อง ตามกฎหมาย ใช้กำลัง หรือไม่ใช้กำลัง ทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจรวมทั้ง กิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียงหรือการรวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันต่อ รัฐบาลได้แก่การ ประท้วงการใช้ความรุนแรง โดยที่เน้นการกระทำของประชาชนเอง (Autonomous Participation) หรือเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการปลุกกระดมประชาชน (Mobilized Participant) ลักษณะที่ สำคัญอีก ประการหนึ่ง คือ จะต้องเป็นเรื่องที่แสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือ ผู้นำ ประเทศ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอาจเป็นได้ทั้งถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมายสันติ หรือ รุนแรงถึงแม้ว่าผู้เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาล แต่ก็อาจจะไม่มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลแต่ประการใดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

ฮันติงตัน และ เนลสัน(Huntington and Nelson, 1982 : 5) ได้เน้นให้เห็นถึง ความหมาย การมีส่วนร่วม ทางการเมืองว่า แตกต่างจากการกระทำอื่น ๆ อย่างเห็น ได้ชัด คือ การมี ส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ และใช้กับบุคคลธรรมดา มิใช่ นักการเมืองหรือผู้นำทาง การเมือง เพราะเป็นอาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง การจะตัดสินใจว่าจะ กระทำให้เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป็นบทบาททางการเมือง อาจถือ ลักษณะทาง การเมืองที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ เช่น การเป็นสมาชิกพรรคที่ไม่ได้ทำงานด้านการเมือง

เป็นหลักแต่มีหน้าที่เพียงการไปสอดแนมและหาเสียงให้กับผู้สมัครบ้างเป็นครั้งคราว จึงเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเป็นการลงสมัครรับเลือกตั้งและทำกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปอย่าง ต่อเนื่อง กิจกรรมนั้นจึงจะถือว่าเป็นเรื่องของบทบาททางการเมือง

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรม หรือกระบวนการที่ประชาชน มีความสัมพันธ์ และได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร ทั้ง ทางตรงและทางอ้อม เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจน ร่วมพิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและมีบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ดีขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการศึกษาเชิงรัฐศาสตร์ ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปกครอง กล่าวคือ เมื่อการปกครองเกิดขึ้นในสังคมหนึ่งก็จะเกิดมีความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่ปกครองกับฝ่ายที่ถูกปกครองตามมาด้วย ซึ่งฝ่ายปกครองอาจหมายถึงกษัตริย์ เสนาบดี รัฐบาล ส่วนฝ่ายถูกปกครอง หมายถึง ประชาชนนั่นเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น มีนักรัฐศาสตร์ กล่าวว่า เป็นการเข้าร่วมมามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะกระบวนการกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนตลอดเวลา และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลในแง่ผลักดันในเรื่องที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และในการตัดสินใจ ผลกระทบต่อสาธารณชน ส่วนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มหรือบุคคลนั้นมีความสามารถทางการเมืองแค่ไหน (Political Competence) ซึ่งความสามารถทางการเมืองพิจารณาได้จาก การมีส่วนร่วมนั้นเข้ามามีอิทธิพลมากน้อยเพียงใดที่จะทำให้รัฐบาลปฏิบัติตาม หรือตอบสนองต่อการเรียกร้องมาน้อยแค่ไหน ส่วนนักรัฐศาสตร์บางท่านอธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกผู้นำ และการกำหนดนโยบายของรัฐ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมการกระทำทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ดังนั้นการทำความเข้าใจถึงที่มาของรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงมีความสำคัญ ซึ่งวิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองแบ่งได้ 3 รูปแบบ (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ และอมร รักษาสัตย์, 2545: 1 และ บุญเสริม นาคสาร, 2546 : 9) ดังนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์แบบผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (Ruler and Ruled) ซึ่งเป็นลักษณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง แ่งของการมีโอกาสนในการตัดสินใจทางการเมืองน้อยมาก ถึงไม่มีเลย ซึ่งสมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2542 : 316) เรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ

อำนาจนิยม โดยมีทิศทางการสัมพันธ์เป็นทางเดียวกัน คือ ประชาชนเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตาม ผู้ปกครองเท่านั้น เช่น การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชและการปกครองแบบเผด็จการ เป็นต้น

2. รูปแบบความสัมพันธ์แบบการปกครองโดยผู้แทน (Representative Government) ที่มีหัวใจอยู่ที่ “อำนาจอธิปไตย” ซึ่งเป็นของประชาชนทุกคน อำนาจนี้จะถูกใช้ผ่าน ตัวแทนที่ได้รับเลือกจากประชาชน โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งภายใต้ระบบการแข่งขันอย่างไรก็ตามอำนาจหน้าที่ ตัวแทนได้รับนั้นมีขอบเขตจำกัด มีเงื่อนไข ซึ่งประชาชนมีสิทธิเรียกคืนอำนาจนั้นได้ ผลที่ตามมาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนแบบผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง เปลี่ยนมาเป็นแบบการปกครองระบอบผู้แทนตามไปด้วย

3. รูปแบบความสัมพันธ์ของการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Politics) เป็นหลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักพื้นฐานที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ดังนั้นประชาชนจึงสามารถใช้อำนาจได้เสมอแม้ว่าได้มอบอำนาจให้ผู้แทนของประชาชน ไปใช้ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วก็ตาม ซึ่งการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญอย่างน้อย 3 เรื่อง การรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง การมีองค์กรตรวจสอบที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพประชาชนมีทางเลือกและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังดังที่ เจริญ คัมภีรภาพ (2548 : 14) กล่าวไว้

“...โดยนัยแห่งการเข้าถึงสิทธิพลเมืองของประชาชนในทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะอย่างแท้จริงนั้นจะส่งผลกระทบต่อฐานะและบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง ทั้งยังเป็นตัวกำหนดทิศทางการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ ที่หลอมรวมผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม (ปวงชน) ไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างเกื้อกูลต่อกันได้ ตรงกันข้ามหากสิทธิพลเมืองถูกจำกัด ตัดทอน หรือมีอยู่ในระดับต่ำหรือเต็มไปด้วยเงื่อนไข ผลที่จะมีต่อการตัดสินใจในการใช้อำนาจอธิปไตยแห่งรัฐก็จะลดน้อยตามไปด้วย ดังตัวอย่างสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในด้านการเมือง ที่ประชาชนพึงได้รับข้อมูลข่าวสาร และร่วมแสดงออกในความคิดเป็นต้นนโยบายสาธารณะ หากประชาชนในฐานะ “บุคคล” ขาดไปซึ่งสิทธิเสรีภาพในด้านนี้ ทั้งๆที่เป็นสิทธิในฐานะปัจเจกบุคคล ก็เป็นเรื่องยากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ผลจากการรับรองสิทธิของปัจเจกบุคคล จะสามารถขยายไปสู่สิทธิของปวงชนที่กว้างขวางออกไปจนสามารถพัฒนาขยายเป็นการแสดงออกถึงซึ่งสิทธิที่กว้างขวางใหญ่กว่านั้น ในฐานะอธิปไตยของปวงชนซึ่งมีรากแก้วมาจากอำนาจของปวงชนได้...”

4. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย

คำว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ นักรัฐศาสตร์หลายคน ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตนและการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งโดยตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมืองการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง เป็นต้น ส่วนบุคคลที่มีลักษณะตรงข้าม คือไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่แสดงต่อกิจกรรมการเมือง “ความเฉยเมยทางการเมือง” (A)

ส่วน Milbrath (อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2549 : 104) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อ รัฐบาลและระบบการเมือง โดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะเพิ่มจากความสนใจทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความสนใจแล

ฮันติงตันและโดมิงเกซ (Huntington And Dominguez, อ้างถึงในกฤติชัย เพ็ญศิริ, 2548 : 30) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้อง และไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังสำเร็จหรือล้มเหลวทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจรวมถึงการเลือกตั้งการร่วมในการรณรงค์หาเสียงการรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2546 : 420) การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ใน ระบบการเมือง โดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจอย่างไม่เป็นทางการและรวมไปถึงการดำเนินการอย่างเป็นทางการที่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือท้องถิ่น

สำหรับไวเนอร์เอ็ม(Weiner, อ้างถึงในฤทัยรัตน์ กาทิ่ง, 2543 : 9) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายที่นักรัฐศาสตร์หลายคนได้ให้ไว้ โดยแบ่งเป็น 10 ความหมาย ดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุน หรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการ

2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในรัฐบาล
 3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
 4. การให้มีตัวแทน (Representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
 5. การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (Alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (Apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง และไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
 6. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง หรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (Activists)
 7. การกระทำที่ “ต่อเนื่องอย่างคงที่” (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน (Institutionalized) และมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล
 8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง หรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (Bureaucratic Actions)
 9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (National Politics)
 10. การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง” (Political Act)
- จากความหมายทั้ง 10 ประการดังกล่าว ไวนเนอร์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง “การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ (Any Voluntary Actions) ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่มี จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆ ทั้งในท้องถิ่น ระดับชาติ”
- นักวิชาการได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้หลายประการ อาทิ Milbrath (1965 : 9-14) ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคล ที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามที่ต้องการ และยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลจะแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามใช้อิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น การประท้วง การก่อจลาจล และรวมทั้งการสนับสนุน เช่น ร่วมมือในการเสียดายี อีก

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง กิจกรรมของประชาชน ในทุกระดับของระบบการเมือง เช่น ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการลงคะแนนเสียงและกิจกรรม โดยสมัครใจของบุคคลในกิจกรรมทางการเมืองรูปแบบที่ต่างกัน

เจษฎา พงศธรบริรักษ์(2543) ยังให้ความเห็นอีกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาลการกระทำนั้นเป็นได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การใช้กำลังหรือไม่ใช้สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งสมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การประท้วงและการใช้ความรุนแรง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเอาไว้หลากหลาย ดังนี้

นักวิชาการต่างประเทศยังให้ความหมาย เช่น McClosky (1986 :252-265) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองประเทศ โดยทางตรงหรือทางอ้อม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าว การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเสียสิทธิ การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ เป็นต้น ส่วน Weiner (1971 : 161-164) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดการเป็นระเบียบหรือไม่ ไม่ว่าจะเกิดเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำ ทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม Huntington and Dominquez (1975:33) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปทั้งสมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อ โนม้่น้ำหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง การใช้ความรุนแรง และ Verba and Nie (1972:2-3) เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นกิจกรรมของประชาชน เฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองกลุ่มอื่นๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิที่เกี่ยวกับการพูดการชุมนุมและการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นเพื่อที่จะสร้างอิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หรือเลือกกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการปกครองโยการกระทำ
กิจกรรม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ค่อนข้างกว้างและครอบคลุม ได้แก่
ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ มิลเบรท และ โกลด์ (Milbrath and Goel 1977 : 2)
ที่ว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับ
สนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมืองซึ่งไม่เพียงแต่รวมบทบาทอันแข็งขันในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้
เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมเป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการ
ด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลก็จะแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องของ
รัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมี
ส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น เดินขบวนประท้วง การก่อจลาจลและทั้งที่เป็น
การสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสี่ยภาษีเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

จากนิยามของแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม พบว่า มี
ประเด็นร่วมของความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ นิยามจะเน้นให้การมีส่วนร่วมทางการเมือง
เมืองเป็นกระบวนการทางการเมือง (Political Process) หรือกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ของ
บุคคลในสังคม จากการศึกษาผู้วิจัยได้จัดองค์ประกอบของความหมายออกเป็น 3 ประการ คือ 1) เป็น
กิจกรรมเฉพาะบุคคลที่เป็นไปทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือเกิด
ต่อเนื่องกัน 2) เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด 3) เป็นกิจกรรมที่
มุ่งเน้นสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการพัฒนาการ
มีส่วนร่วมทางการเมืองมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่นับว่า มี
ความสำคัญในฐานะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ อย่างหนึ่งของความเข้มแข็ง
ของระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนิยามให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมี
ลักษณะสร้างสรรค์เป็นไปในทิศทางการพัฒนาทั้งระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และ
สังคมโลก การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงหมายถึง การกระทำเฉพาะบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง
ตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด การกระทำเป็นไปด้วยความสมัครใจ อาจเกิดขึ้นทั้งเป็นครั้งคราวหรือ
ต่อเนื่องก็ได้ โดยผู้กระทำมุ่งสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลต่อนโยบายการเมืองตามต้องการ
(Milbrath, 1965 : 9-14; McClosky, 1986 : 252-253; Weiner, 1971 : 161-164; Verba and Nie, 1975 :
2-3 and Huntington and Dominguez, 1975 : 33)

สรุป การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การที่กลุ่มบุคคล หรือองค์กรเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรม
เพื่อผลประโยชน์ เพื่ออำนาจ ตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด การกระทำเป็นไปด้วยความสมัครใจ อาจ
เกิดขึ้นทั้งเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องก็ได้แล้วทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันเช่น การไปใช้สิทธิ

ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมืองการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง

5. ลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บาร์เบอร์ (Barber, อ้างถึงในหัตยา พานทอง, 2547 : 29) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรงเป็นลักษณะของประชาชนซึ่งปกครองตนเองโดยตรงเช่น กำหนดนโยบายตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง และการบริหารงาน
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อมเป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่ได้ดำเนินการปกครองตนเองใช้การเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่โดยเปิดโอกาสให้ ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรีแต่กำหนดกติกาเพื่อให้ประชาชนเข้ามาควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่าย ปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

โบรเมท(Bromage.อ้างถึงในหัตยา พานทอง, 2547 : 30 - 31) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองไว้ 3 อย่างใหญ่ ๆ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชนต่อ วิธีกำหนดนโยบายในการปกครองของประเทศการแสดงเจตจำนงดังกล่าวนี้จะมีคามหมายจริงๆหรือมีผลดีตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชน อย่างจริงจังและการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย

2. การบังคับและชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Method of Pressure and Persuasion) เช่นการติดตามการปฏิบัติงานของผู้แทนทางสื่อมวลชนและแสดงเจตจำนงในรูปแบบรวมกลุ่มกันเดินขบวนเพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่ตนเองไม่พอใจดังนั้นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจึงต้องฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นแรงกดดันอยู่ตลอดเวลาเพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสันติวิธีซึ่งได้แก่ การรวมกลุ่มติอรองหรือผลักคั้นในรูปแบบของพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยถือว่าพรรคหรือกลุ่มดังกล่าว เป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน

3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ(Formal Active) ได้แก่การมีส่วนร่วมของ ประชาชน โดยการใช้สิทธิ์ที่ได้ตามรัฐธรรมนูญเช่นการริเริ่มกฎหมายการแสดงประชามติและ การเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง

เจมส์ (James, อ้างถึงในหัตยา พานทอง, 2547 : 31) กล่าวว่ามีความเชื่อที่ เกือบจะเป็นสากลว่ามนุษย์ในสังคมจะเข้าไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองซึ่งเขาเห็น ว่ามีอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะการเกี่ยวข้องตามแบบสังคมคอมมิวนิสต์คือประชาชนถูกบังคับให้เข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องและลักษณะที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น

2. ลักษณะแบบตะวันตกในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชน มักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่เสมอโดยความสมัครใจในส่วนของที่เกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม แบบตะวันตกนั้นได้แก่

2.1 กำหนดการมีส่วนร่วมในแง่ที่ว่า ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

2.2 ยอมให้สถาบันตัวแทนเป็นตัวกลางที่จะนำความต้องการของประชาชนมาสู่ผู้นำทางการเมืองและคอยดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในขอบเขตที่ตนมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบอยู่

2.3 คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ แต่ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งโดยรวมเอาผลประโยชน์ที่ต่างกันเข้าด้วยกันจึงอาจจะต้องมีการแข่งขันกันอย่างชอบธรรม ทั้งก่อนและหลังการตัดสินใจ

2.4 ให้คำนึงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมากและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ รวมถึงกิจกรรมทั้งหมดซึ่งปัจเจกบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจง ได้แก่การดำเนินกิจการสาธารณะรวมถึงกิจกรรมตามอาชีพหรือการบังคับให้กระทำโดยธรรมชาติด้วย

รูคเวิร์ดและ โรเปอร์ (Robinson, Rusk and Head, 1968 : 424) ได้ทำการจำแนกกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลออกเป็นประเภทต่างๆคือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพล การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและการสนทนาทางการเมือง

แคมป์เบลและคนอื่นๆ (Robinson, Rusk and Head, 1968 : 433; citing Campbell and others, 1954) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง เฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเท่านั้น โดยแยกออกเป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินในการรณรงค์หาเสียงและการไปร่วมชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเป็นการจำกัดวงของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. การเลือกตั้ง (Election) การเลือกตั้งนี้ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยการสมัครรับเลือกตั้ง และการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Vote) เท่ากับเป็นการแสดงถึงสิทธิของประชาชนที่จะมีโอกาสในการตัดสินใจ หรือเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนทางการเมือง ตลอดจนโอกาสที่ตนจะเสนอตัวเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง

2. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (Political Party) เป็นวิธีการที่นะทำให้ประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ได้มีสิทธิมีเสียงอันสำคัญที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองร่วมกัน ตลอดจน

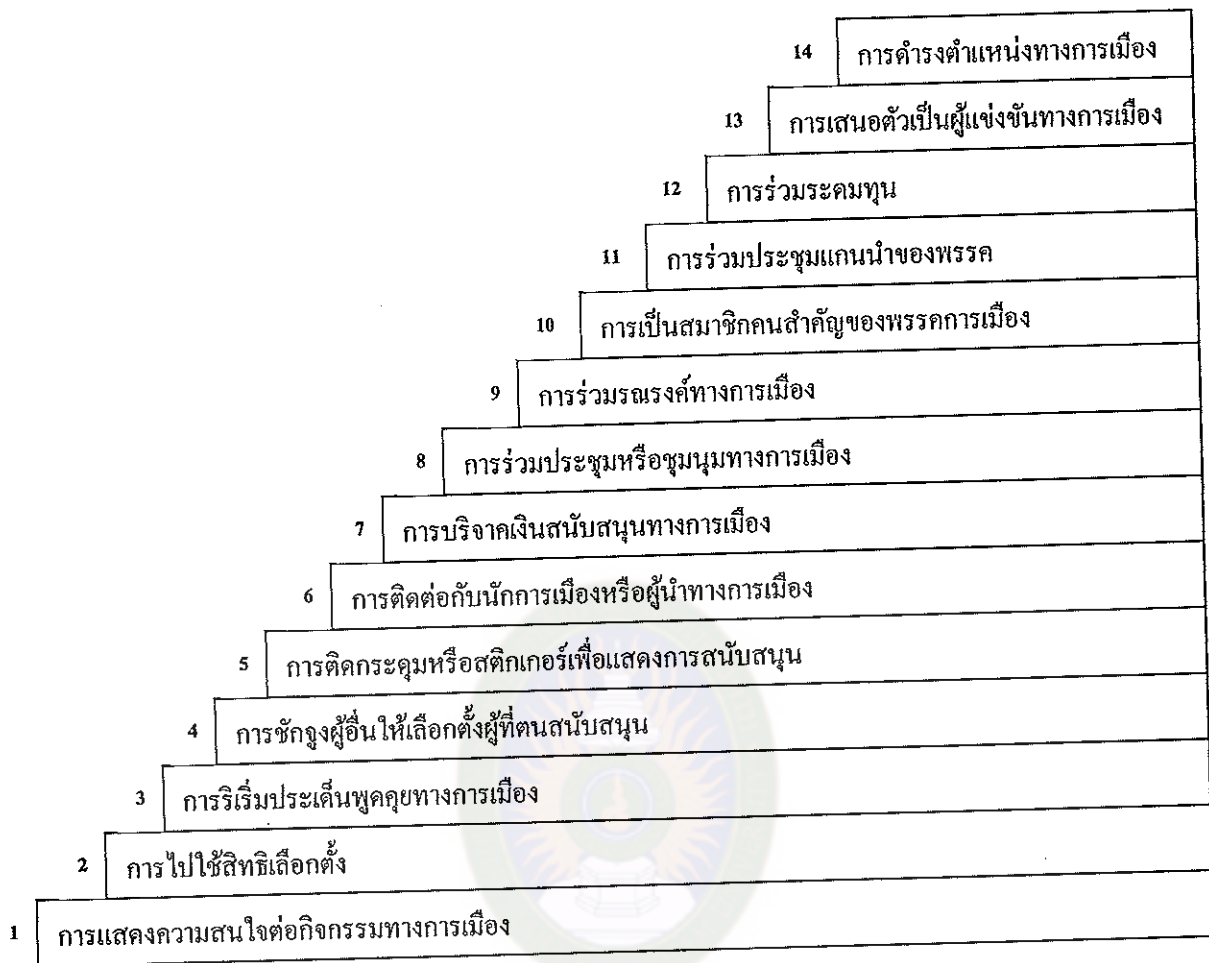
ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย ด้วยการควบคุมและตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันมิใช่การเมืองเป็นเรื่องของบุคคลหนึ่งบุคคลใด และทำให้การเมืองเป็นของประชาชนทุกคน

3. การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ (Public Opinion) การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะนี้ เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ความต้องการ การวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ในทางการเมือง อาจจะกระทำได้โดยวิธีการพูด การเขียน โดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ หรือการพูดต่อสาธารณะก็ตาม ดังนั้น จึงเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

4. การรวมกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) การรวมกลุ่มผลประโยชน์นี้ เป็นสิ่งสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะกลุ่มผลประโยชน์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลหรือคนที่มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันมารวมตัวกันกำหนดนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของตนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอความคิดเห็น การติดต่อขอร้องต่อรัฐบาลให้ดำเนินการ ตลอดจนคัดค้านหรือแสดงการต่อรองในประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ต่างๆ

5. การแสดงออกด้วยการกระทำ (Direct Action) การแสดงออกด้วยการกระทำนี้ทำกับเป็นการบ่งชี้ถึงความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดของประชาชน ที่มีต่อประเด็นสาธารณะหรือประเด็นทางการเมือง (Political Issue) อาจจะเป็นการคัดค้าน หรือการสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้และการกระทำนั้นๆ ก็อาจทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเดินขบวน (Demonstration) การนั่งประท้วง (Sit-ins) และการเดิน (Marching) เป็นต้น

แนวคิดของ Milbrath (1965 : 9-14) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางการเมืองสามารถแบ่งคนในสังคมได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่ไม่สนใจกับกลุ่มที่สนใจทางการเมือง สำหรับผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้นเมื่อนำเอาการใช้ทรัพยากรและความพยายามในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้ามาเป็นข้อพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งระดับสูงต่ำของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ 3 กลุ่มเรียงลำดับการใช้ทรัพยากรและความพยายามน้อยไปหามาก ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สนใจทางการเมือง 2) กลุ่มผู้กระทำกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมืองและ 3) กลุ่มผู้ต่อสู้ทางการเมืองทั้งสามนี้มิได้มีลักษณะคงที่แต่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นหรือต่อต้านที่บุคคลนั้นได้รับ ลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ที่เสนอโดย Milbrath มีฐานคิดสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอื่นๆ ด้วย และ 2) ลักษณะเป็นลำดับขั้น คือ คนที่อยู่ชั้นเดียวกันแนวโน้มมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ลำดับขั้นสูงจะครอบคลุมกิจกรรมในลำดับต่ำกว่าด้วย แสดงในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 รูปแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง Milbrath

ที่มา : Milbrath (1965:9-14)

นอกเหนือจากรูปแบบของ Milbrathแล้วยังมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ อีกด้วย อาทิเช่น รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสนอโดย Verba and Nie (1975 : 57-58) ที่ประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ ในแง่ที่ว่าป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนคะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธของประชาชน ทำให้มีอำนาจควบคุมรัฐบาล ดังนั้น บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิธีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีต่อชุมชน อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็เป็นได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปแบบอื่นใดเลย และผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองบางส่วนจะพบว่า เมื่อ

ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วที่จะยุติเพียงเท่านั้น และการเลือกตั้งที่ไม่ได้มีบ่อยครั้ง ซึ่งก็เท่ากับเป็นข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

2. กิจกรรมชุมชน (Community Activities) คือ การสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม เป็นการเข้าร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะแต่ไม่ใช่องค์กรของรัฐบาล

3. การติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตนถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation)

4. การล็อบบี้ (Lobbying) คือ ความพยายามของบุคคลในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมือง โดยหาทางมีอิทธิพลในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหาร

5. การประท้วง (Protest) เป็นการต่อต้านการตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม

6. การเป็นผู้สื่อสาร (Communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง การส่งคำประท้วงต่อการดำเนินการที่เห็นว่าไม่ดี การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็นของตนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล การเขียนจดหมายแสดงความความคิดเห็นของตนต่อหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ

สำหรับนักวิชาการของไทย บุญเสริม นาคสาร (2546 : 14) สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การเรียกคืนอำนาจ โดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่ง (Recall) เป็นการควบคุมการใช้อำนาจของผู้แทนของประชาชนในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนประชาชน หากปรากฏว่า ผู้แทนของประชาชนใช้อำนาจในฐานะ “ตัวแทน” มิใช่เป็นไปเพื่อหลักการที่ถูกต้อง หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมที่แท้จริง ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยทุจริต หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องอำนาจที่ได้รับมอบไปนั้นกลับคืนมา โดย การถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่งได้

2. การริเริ่มเสนอแนะ (Initiatives) เป็นการทดแทนการทำหน้าที่ของผู้แทนของประชาชน หรือเป็นการเสริมการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชน โดยประชาชนสามารถให้การเสนอแนะนโยบาย ร่างกฎหมาย รวมทั้งมาตรการใหม่ ๆ เองได้ หากว่าตัวแทนของประชาชนไม่เสนอหรือเสนอแล้วแต่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน

3. การประชาสัมพันธ (Public Hearings) เป็นการแสดงออกของประชาชนเพื่อแสดงว่าประชาชนได้เฝ้าดู ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนของประชาชน กรณีฝ่ายนิติบัญญัติ

หรือฝ่ายบริหารออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายหรือมาตรการใด ๆ ก็ตาม อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือสิทธิ เสรีภาพของประชาชนโดยตรง ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริง ผลดี-ผลเสีย ก่อนบังคับใช้กฎหมาย นโยบาย หรือมาตรการนั้นๆ ได้

4. การแสดงประชามติ (Referendum) ใช้กับส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญหรือ การออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องให้รัฐรับฟังมติของประชาชนเสียก่อนที่จะตรากฎหมายหรือดำเนินการสำคัญๆ โดยการจัดให้มีการลงประชามติเพื่อถามความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับกฎหมาย หรือดำเนินการนั้น ๆ การแสดงประชามติของประชาชน ถือเป็น การตัดสินใจขั้นสุดท้าย

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549 : 335) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง (Direct Participation) รูปแบบแรก ได้แก่ วิธีการต่างๆ ที่ประชาชนพยายามกระทำเพื่อให้เกิดอิทธิพลในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการติดต่อโดยตรงกับตัวแทนของรัฐบาลหรือการเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยตนเอง เช่น ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีใช่เป็นกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กระทำได้โดยคนส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อม ได้แก่ วิธีต่างๆ แต่ไม่ใช่การติดต่อโดยตรงกับตัวแทนของรัฐบาล อาทิ การไปลงเลือกตั้ง อาจจะกว้างขวางและเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมสมัยใหม่ที่ประชาชนทุกคนไม่อาจเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงได้

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ (Normal Political Participation) มักกระทำโดยกลุ่มอิทธิพล ซึ่งจะมีทั้งการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อผลักดันหรือควบคุมทิศทางหรือวิธีการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนโยบาย ให้มุ่งไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบก้าวร้าว (Aggressive Political Participation) เช่น ประท้วงหรือเดินขบวน การจลาจล แม้แต่รูปแบบการก่อการร้ายที่มุ่งมีอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอิสระสมัครใจ (Voluntary Participation) เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ตั้งใจหรือมีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลสิ่งสำคัญคือเป็นการมีส่วนร่วมโดยมิได้ถูกบังคับผูกมัด โดยได้รับค่าตอบแทนใด ๆ หากเป็นการกระทำโดยสมัครใจของตนเอง

5. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบระดมหรือถูกปลุกกระดม หมายถึง กระบวนการต่างๆ ทั้งผู้สมัครเข้าแข่งขันทางการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ใช้ในการชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมด้วย กล่าวคือ การปลุกกระดมจะทำให้บุคคลมีแนวโน้มยิ่งขึ้นในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองนั้นๆ

นอกจากนี้ สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ ยังได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการและนักรัฐศาสตร์หลายท่าน เช่น การศึกษาของประพันธ์ สุรวงศ์ ที่ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายรูปแบบ คือ 1) กิจกรรมที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและ การรณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Activities) กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการเข้าเป็นสมาชิกชมรมทางการเมือง 2) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 3) กิจกรรมของชุมชน (Community Activities) ได้แก่ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในชุมชนและการจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนหรือองค์กรอย่างกระตือรือร้นที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 4) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) เป็นการกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มคนรูปแบบทางการเมือง คือ การติดต่อเฉพาะเจาะจง (Particularized Contact) หรือการมีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation) ทางการเมือง 5) การลอบบี้ (Lobbying) หมายถึง การที่บุคคลพยายามติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมือง โดยหาทางที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายที่กระทบต่อประชาชนจำนวนมาก 6) การประท้วง (Protests) เป็นความพยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทรัพย์สิน 7) การเข้าร่วมทางการเมืองในบทบาทผู้สื่อข่าวสาร (Communicators) หมายถึง การที่บุคคลติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่จะเห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการเข้าพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และการแสดงความคิดเห็นลงในสื่อมวลชนต่างๆ ยังมีผู้ประมวลลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง 10 ประการ ดังนี้ 1) การกระทำในเชิงสนับสนุนและเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล 2) ความพยายามที่จะใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล 3) การกระทำของพลเมืองที่ได้รับการรับรองว่าถูกต้องตามกฎหมาย 4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีตัวแทน 5) ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง (Alienation) 6) ความกระตือรือร้นที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง 7) ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของระบบราชการและข้าราชการ 8) การกระทำที่เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการเมืองระดับชาติเท่านั้น 9) การกระทำที่มีลักษณะต่อเนื่อง คงเส้นคงวา (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบันและมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่ประทุกันทีทันใด เช่น การเกิดจลาจล และ 10) การกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำทางการเมือง (Political Act) ซึ่งนอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมทางการเมืองที่จัดได้ว่าเป็นการเลือกตั้งเป็นดัชนีที่ใช้กันเป็นการทั่วไปในกรณีศึกษาเรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่สามารถส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงผู้นำบริหารการเมืองการปกครองและ
ทิศทางการนโยบายได้โดยตรงที่สุด

ส่วน ไนและเวอร์บา (Nie and Verba, 1975 : 9-12) และ เวลช์(Welch, 1975 : 553-556) ได้
ให้ความหมายของกิจกรรมทางการเมืองที่กว้างและชัดเจนขึ้น และได้แบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในรอบอบ
ประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุน
ของประชาชนหรือเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุน
ต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ต้องการริเริ่มหรือแรงจูงใจเพียงเล็กน้อย
2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำได้โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครคน
ใดคนหนึ่งไว้ก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่
ยากและต้องการความริเริ่มมาก่อนการลงคะแนนเสียง นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีที่สามารถสื่อข่าวสาร
หรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชนได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะ
สามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น กิจกรรมการรณรงค์หา
เสียงนี้ ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่น ไปลงคะแนนเสียง การทำงานอย่างแข็งขันเพื่อพรรคการเมือง การ
ร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกชุมนุมทางการเมือง
3. การติดต่อขั้่นต้นของประชาชน เป็นการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาล หรือ
หน่วยงานของรัฐบาลโดยลำพังตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมาย และเนื้อหา
สาระในการเข้ามีส่วนร่วม ของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้มาก แต่มั่นค้ำ
อิทธิพลที่มีต่อรัฐบาลนั้นมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากเป็นการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าว
มักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่นๆ และต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมใน
รูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนร่วม เพื่อร้องเรียน
ให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ
4. การร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างขององค์การหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมือง
และสังคมเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำร่วมในกิจกรรมภายในขององค์การ
ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในเวลาใดและจะเกี่ยวกับปัญหา
ใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก เนื่องจากมีคน
จำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้
ต้องการความริเริ่มบ้าง

สำหรับ มิลแบรทและ โกลด์(Milbrath and Goel, 1977 : 12-19) ได้ศึกษาผลงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และได้จัดแยกกิจกรรมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 แบบด้วยกัน คือ

1. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับการณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมือง ในทางกลับกัน ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมืองการพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเมืองดังกล่าวนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ มิลแบรท พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องมีความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริง จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมือง (Gladiators) ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมึนบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดู (Spectators) คอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาของสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contacting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษี โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการทางสังคม ฯลฯ การเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวเกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจลในกรณีที่ทำเป็นเพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมการให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Communications) ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเข้าทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าว มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

นอกจากเสนอลักษณะของกิจกรรมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักรัฐศาสตร์บางคน ยังได้เสนอลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการจัดลำดับความสำคัญหรือความเข้ม (Degree) ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิเช่น รัชและแอลทอฟฟ์ (Rush and Althoff, 1971 : 75-80) ได้จัดลำดับขั้นของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง (A Hierarchy of Political Participation) โดยยึดถือเอาความเข้มเป็นเกณฑ์ และได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 10 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การเข้าร่วมรูปของการดำรงตำแหน่ง (Holding) ทางด้านบริหารการเมือง
ระดับที่ 2 การเข้าร่วมในรูปของการ เสาะแสวงหา (Seeking) ตำแหน่งทาง ด้านบริหาร หรือ

การเมือง

ระดับที่ 3 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็ง (Active Membership) ของ
องค์การทางการเมือง (Political Organization)

ระดับที่ 4 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉยๆ (Passive Membership) ขององค์การ
ทางการเมือง

ระดับที่ 5 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกที่เข้มแข็ง (Active Membership) ของ
องค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง (Quasi-Political Organization)

ระดับที่ 6 การเข้าร่วมในรูปของการเป็นสมาชิกเฉยๆ (Passive Membership) ขององค์การที่
คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง

ระดับที่ 7 การเข้าร่วมในรูปของการเข้าร่วม (Participation) ชุมนุมในที่สาธารณะหรือการ
 ชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมเดินขบวนต่างๆ
 (Demonstration) เป็นต้น

ระดับที่ 8 การเข้าร่วมในรูปของการอภิปรายถกเถียงข้อปัญหาทางการเมืองอย่างไม่เป็น
 ทางการ (Informal Political Discussion)

ระดับที่ 9 การเข้าร่วมในรูปของการใช้ความสนใจทั่วไป (General Interest) ต่อเรื่องราว
 ทางการเมือง

ระดับที่ 10 การเข้าร่วมในรูปการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting)

สรุปแล้วลักษณะของกิจกรรมหรือรูปแบบ (Form) ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการ
 ประมวลผลการศึกษากการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวถึง ลักษณะของกิจกรรม
 ทางการเมืองอยู่ 5 ประเภท คือ 1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) (Verba and Nie, 1972;
 Bennett, 1975; Dye, 1985; Robinson, 1968; Verba and Kim, 1971 and Milbrath and Goel, 1977)
 2) การร่วมกิจกรรมรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) (Verba and Nie, 1972 and Milbrath and
 Goel, 1977) 3) การร่วมกิจกรรมในชุมชน (Communal Activity) (Verba and Nie, 1972 and Mibrath
 and Goel, 1977) 4) การรวมกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) (Dye, 1985) 5) การพูดคุยเกี่ยวกับ
 การเมือง (Talking Politics) (Mathews and Prothro, 1966)

6. การวัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) เป็นการศึกษาสภาพการณ์ทาง
 การเมืองที่เกิดขึ้นจริงในสังคม และจะต้องสามารถสังเกตหรือวัดได้ด้วย การศึกษาการเข้าไปมีส่วน
 ร่วมทางการเมือง (Political Participation) จัดว่าเป็นการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองที่สามารถสังเกต
 และวัดได้อย่างชัดเจน โดยดูจากจำนวนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการเมือง เช่น การเข้าร่วมลงคะแนนเสียง
 เลือกตั้ง เป็นต้น สำหรับการวัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้มีผู้สนใจศึกษาและสร้างแบบวัดไว้
 หลายลักษณะ ดังนี้

เบนเนท (Bennett, 1975 : 135)พบว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะของการ
 สะสม (cumulative) จึงสร้างแบบวัดแบบกัทท์แมน สเกล (Guttman Scales) เสนอข้อความที่เกี่ยวกับ
 กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมือง การเลือกตั้ง เป็นต้น แล้ววัดการมีส่วน
 ร่วมทางการเมืองในลักษณะสะสม (Cumulative Scale) โดยแบ่งระดับของกิจกรรมที่มีส่วนร่วม
 ทางการเมืองเป็นระดับ เริ่มตั้งแต่ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ เลย (None) เป็นระดับที่ 1 การพูดคุย
 เกี่ยวกับการเมือง (Talking Politics) เป็นระดับที่ 2 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นระดับที่ 3

การร่วมรณรงค์หาเสียง (Taking Part in Campaigns) เป็นระดับที่ 4 และการเข้าร่วมกับกลุ่มการเมือง (Belonging to Political Group) เป็นระดับสุดท้าย

แบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง คือ คำนีการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Index of Political Participation) ของ แคมป์เบลล์และคนอื่นๆ (Robinson, Rusk and Head, 1968 : 433 ; Citing Campbell and Others, 1968) แบบวัดนี้เน้นเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น โดยแบ่งระดับกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูง ได้แก่ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและทำกิจกรรมทางการเมืองในแบบอื่นด้วย ระดับกลาง ได้แก่ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว และระดับต่ำ ได้แก่ ไม่ไปออกเสียงเลือกตั้งแต่จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ บ้าง แบบวัดนี้ค่อนข้างหายาก แต่ใช้ได้กับการวัดกิจกรรมการเลือกตั้งระดับชาติและวิจัยกับกลุ่มคนจำนวนมากๆ

สำหรับแบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และถูกนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างแบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอีกหลาย ๆ ประเทศ คือ แบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ เวอร์บาและไน (Verba and Nie, 1972 : Appendix B 350-357) เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 14 คำถาม ใช้วัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 ประเภท คือ วัดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting Measures) จำนวน 3 ข้อ วัดการร่วมรณรงค์หาเสียง (Campaign Participation) จำนวน 5 ข้อ วัดการมีกิจกรรมในชุมชน (Communal Activity) จำนวน 4 ข้อ และวัดการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Particularized Contact) จำนวน 2 ข้อ ในแต่ละข้อจะมีคำถามและมีคำตอบให้เลือก ตามลักษณะของความถี่ในการเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น เช่น บ่อยครั้ง บางครั้ง เกือบจะไม่เคย และไม่ เคย เป็นต้น แบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ได้ถูกนำไปใช้วัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน 7 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย อินเดีย ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ไนจีเรีย สหรัฐอเมริกา และยูโกสลาเวียเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละประเทศ (Verba, Nie and Kim, 1978) และในการวิจัยเรื่อง ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ เดวิดสันและคอตเตอร์ (Davidson and Cotter, 1989) ซึ่งทำการวิจัยที่เมืองเบอร์มิงแฮมและ อลาบามา สหรัฐอเมริกา ก็ได้ใช้แบบวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเวอร์บา และไนเป็นแนวทางในการสร้างข้อกระทงคำถาม (Item) ด้วย

สำหรับในประเทศไทยนั้น รังสิวุฒิ ชำนาญงาม(2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล โนนเจริญอำเภอบ้านกรวดจังหวัดบุรีรัมย์โดยวัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประเภท ได้แก่ ด้านการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งด้านการเมืองการเลือกตั้งและด้านการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง มาตราส่วนที่ใช้ในการวัดเป็นแบบ Ratingscale

ปวีณา อุดมกัน(2553) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษา ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร รวม 4 ด้าน คือ ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ด้านการมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมือง และใช้มาตราวัดแบบ ประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert Scale

สำหรับการวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอระหันทราย จังหวัดบุรีรัมย์อย่าง จตุภูด (2552: 40) ได้สร้างแบบวัดพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง โดยจำแนกกิจกรรมทางการเมืองออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ การรับฟังและเผยแพร่ข่าวสาร การเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การร่วมประชุมหรือร่วมชุมนุมเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการสมัครรับเลือกตั้งและเป็นคณะกรรมการในชุมชน โดยใช้มาตราวัดแบบ ประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert Scale

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งหมดรวม 8 ด้าน คือ ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่น การเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่น การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชน การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ภาวะผู้นำความรู้สึกในหน้าที่พลเมืองความสำนึกที่มีต่อชุมชน การแสดงความคิดเห็น โดยใช้มาตราวัดแบบจัดลำดับ (Rating Scale)

7. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ (Multiple Causality of Human Behavior) กล่าวคือ เป็นผลมาจากปัจจัยทั้งจากตัวบุคคลเองและปัจจัยด้านสังคมสิ่งแวดล้อม (Kaplan, 1964 : 28) การศึกษาการเมืองในแง่พฤติกรรม จึงเป็นความพยายามของนักรัฐศาสตร์ ที่จะนำเอาความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์มาผสมผสานกับสาขาจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่ออธิบายพฤติกรรมทางการเมืองให้ชัดเจน และตรงตามสภาพความเป็นจริง หรือนำไปใช้วิเคราะห์ หรืออธิบายสถานการณ์ต่างๆ ทางการเมืองได้อย่างแท้จริงซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. ลักษณะทางภูมิหลังกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละบุคคล ย่อมมีความแตกต่างกัน ปัจจัยหนึ่งก็เนื่องมาจากลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของบุคคลนั้น ได้แก่ เพศ อายุ ถิ่นกำเนิด ระดับการศึกษา รายได้ การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชน และการเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น ซึ่งจะได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับดังนี้

1.1 เพศกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากผลการศึกษาของอัลมอนต์ และเวอร์บา (Almons and Verba, 1965 : 177-178) พบว่า เพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าของชุมชนนั้นด้วย หากชุมชนนั้นพลเมืองมีรายได้ระดับปานกลาง และระดับปานกลางและระดับการศึกษาค่อนข้างสูง ตัวแปรเพศจะไม่มีผลสำคัญ แต่ถ้าเป็นชุมชนที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ตัวแปรเพศจะไม่มีผลสำคัญ แต่ถ้าชุมชนที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง เพศชายจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มิลเบรทและ โกอเอล (Milbrath and Goel, 1977 : 116-118) ที่พบว่า เพศชายมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เป็นเพราะเพศชายจะมีความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิงทำให้เพศชายเกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติพอเพียงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนทางการเมืองได้มากกว่าเพศหญิง อย่างไรก็ตาม อัตราความแตกต่างหรือช่องว่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและหญิงจะลดน้อยลงเมื่อบ้านเมืองมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น (Milbrath and Goel, 1977 : 117 ; Citing Campbell and others, 1960) ซึ่งจากการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอมะนัง จังหวัดมุกดาหาร ของ ปวีณา อุคมกัน(2553) ก็พบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

จากการประมวลผลการวิจัยต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า เพศมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกิจกรรมทางการเมืองไว้หลายประเภทด้วยกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่า เพศน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ เพศชายจะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลมากกว่าเพศหญิง

1.2 อายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลเบรท และ โกอเอล (Milbrath and Goel, 1977 : 114) ได้ให้ข้อค้นพบจากการประมวลผลการวิจัยจำนวนมากในส่วนที่เกี่ยวกับอายุและการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ (Steadity) ตามอายุและถึงจุดสูงสุด (Peak) ในวัยกลางคน แล้วค่อยๆลดลงเมื่อถึงวัยสูงอายุ ซึ่งก็สอดคล้องผลการวิจัยใน 5 ชาติ ของ ไน เวอร์บาร์ และคิม (Nie, Verba and Kim, 1974) ซึ่งพบว่า นอกเหนือจากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่นที่อยู่ในกฎเกณฑ์ (Conventional Activities) ในประเทศออสเตรเลีย อินเดีย ญี่ปุ่น ไนจีเรีย และสหรัฐอเมริกา จะมีการเข้าร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มตั้งแต่วัยแรกรุ่นจนถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคนและลดลงเมื่อถึงวัยสูงอายุ การศึกษาโดยใช้อายุเป็นตัวแปรนี้ โดยทั่วไปมักแบ่งเกณฑ์ การวัดเป็น 3 ระดับ คือ ระดับอายุอายุน้อย กลางคน และสูงอายุ (Verba and

Broady, 1970 : 325-332) และจากการศึกษาของชนพล กุลเพชร โชติ (2552: 53) สรุปได้ว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 29-39 ปี จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมากที่สุดและรองลงมาคือ อายุระหว่าง 40-50 ปี

จากการศึกษาผลงานต่างๆ คาดว่าอายุน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการวิจัยนี้จึงคาดว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลแตกต่างกัน

1.3 ถิ่นกำเนิดกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการสรุปของ มิลเบรท และ โกลเอล(Milbrath and Goel, 1977 : 106-110) ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัย ผลก็คือชาวนามีความกระตือรือร้นทางการเมืองต่ำกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นคือบุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีความกระตือรือร้นมากกว่าคนที่อาศัยอยู่ในชนบทและในชุมชนที่มีคนระดับสูงอาศัยอยู่จะมีลักษณะของความกระตือรือร้นทางการเมืองมากกว่าชุมชนที่มีคนระดับต่ำอาศัยอยู่ สำหรับการศึกษเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่เกิดกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ของคุณนารถ จีนอนันต์ (2552) ผลปรากฏว่า ถิ่นกำเนิดมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการไปใช้สิทธิและผกผันกับการไม่ไปใช้สิทธิและการเกิดในที่อื่น ๆ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการไม่ไปใช้สิทธิ

แม้ว่าในตัวแปรถิ่นกำเนิด ไม่มีงานวิจัยที่ยืนยันถึง ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากนักก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไปหรือเป็นการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับชาติ ตัวแปรถิ่นกำเนิดจึงมิได้ถูกนำมาศึกษาแต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาด้วย เพราะการวิจัยนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น การบริหารงานของเทศบาล แทบทุกอย่างมีผลกระทบ โดยตรงต่อ

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคาดว่าถิ่นกำเนิดของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสงเปลือยน่าจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาล นั่นคือประชาชนที่มีถิ่นกำเนิดในเขตเทศบาลตำบลสงเปลือยจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลมากกว่าประชาชนที่มีถิ่นกำเนิดที่อื่นๆ

1.4 ระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในบรรดาตัวแปรที่เกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Variables) การศึกษาเป็นปัจจัยที่พบว่าสามารถอธิบาย (Explain) การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีที่สุด จากผลการวิจัยจำนวนมาก พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับสูงจะมีแนวโน้ม(Tend) ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงกว่าประชาชนที่การศึกษาต่ำกว่าและการศึกษายังมีความสัมพันธ์อย่างมากกับอาชีพและรายได้เนื่องจากระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล นอกจากนี้ระดับการศึกษายังมีความสัมพันธ์

กับคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคลทั้งทางด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะมีรายได้สูง มีอาชีพในระดับสูง ได้รับข่าวสารทางการเมือง และมีความรู้สึก มีสมรรถนะทางการเมืองสูงกว่าอีกด้วย ข้อยืนยันเหล่านี้พบแม้กระทั่งในประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ (Milbrath and Goel, 1977 : 98-106; citing Almond and Verba, 1963; Campbell and Others, 1960) และที่สำคัญจากการประมวลผลงานวิจัยจำนวนมาก ยังพบอีกว่าระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองบางประเภทได้แก่ กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง การมีส่วนร่วมในชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง รวมทั้งมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับไม่สูงนักกับกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของการประท้วง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือระดับการศึกษาไม่มีผลกระทบต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่อย่างใด และบางครั้งกลับพบว่าระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลการเลือกตั้ง (Milbrath and Goel, 1977 : 100) จากการศึกษาของ เบ็ญจพล จำเริญพล (2552:78) พบว่า ประชาชนที่มีเพศอาชีพระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้งสมาชิก สภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยตรงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดนูนารด จินอนันต์ (2552 : 150) ที่พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

สรุปได้ว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิตวิสัยของบุคคล และมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่า ประชาชนที่มีการศึกษาในระดับสูงจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ในรูปเทศบาลมากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาในระดับต่ำ

1.5 รายได้กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลเบรทและโกเอล (Milbrath and Goel, 1977 : 96-97) สรุปว่า ยิ่งบุคคลมีรายได้สูงขึ้นเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และสำหรับในอเมริกาใต้หรือระหว่างชขพิวคำ รายได้จะมีผลกระทบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น การศึกษาหรืออาชีพด้วยซ้ำ และรายได้ยังมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การบริจาคเงินให้พรรคการเมืองแต่จากการศึกษาของ ประสงค์ สาวเสมอ (2551:75) พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมืองที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกันปรากฏว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยไม่มีการแบ่งกลุ่ม ผู้มีรายได้เพราะเทศบาลมีหน้าที่ที่จะต้องให้สิทธิเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเสมอกันประชาชนทุกระดับชั้นย่อมมีสิทธิมีเสียงเท่ากันและสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้เท่าเทียมกันจึงส่งผลให้ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ของกลีนส์คูนซ์ (2543 : 85) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ. 2542 ใน จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับรายได้ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลและสอดคล้องกับผลการศึกษาของอสิตรารัตตะมณี (2540 : 77) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทราพบว่าระดับรายได้ที่แตกต่างกันไม่มีผลทำให้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน สำหรับในประเทศอินเดีย โกลเอล(Milbrath and Goel, 1977 : 97 ; Goel, 1975)พบว่า ระดับของรายได้ไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง แต่ในประเทศญี่ปุ่น (Milbrath and Goel, 1977) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการประมวลผลการวิจัยต่างๆ จะพบว่า รายได้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีข้อค้นพบทั้งที่มีความสัมพันธ์กันและไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตามเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ในรูปเทศบาล ไว้อย่างครอบคลุมถึง 6 ประเภท ผู้วิจัยจึงคาดว่า ประชาชนที่มีรายได้สูงน่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ

1.6 ความต้องการส่วนบุคคล

ตัวแปรความต้องการส่วนบุคคล (Need Dispositions) เป็นการค้นหาแรงจูงใจของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรม ซึ่งการแสดงพฤติกรรมเป็นการกระทำที่ตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลัก และแต่ละบุคคลมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนแสดงพฤติกรรมเพราะต้องการผลตอบแทนที่เป็นทั้งเงินและไม่ใช้เงินบางคนทำเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคง ปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีค่านิยมของบุคคลครอบคลุมอยู่จากการศึกษาตัวแปรภาวะผู้นำ พบว่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและการศึกษาของแมคเคลีแลนซ์ (McClellan, 1965 : 159) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะด้านแรงจูงใจกับความก้าวหน้า และความสำเร็จในการบริหารของผู้นำ สอดคล้องกับการศึกษาของยูคัล(Yukl, 1989 : 11) การศึกษาของแมคเคลีแลนซ์ และคณะ (McClellan, 1976: 5) ได้ทำการทดสอบเชิงจิตวิทยา เพื่อหาแรงจูงใจของบุคคลและผู้นำในองค์กรต่าง ๆ ทุกระดับ สรุปว่าแรงจูงใจที่สำคัญ ๆ มี 3 ด้าน และความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการแต่ละด้านกับความสำเร็จของผู้นำดังต่อไปนี้ 1) ความต้องการอำนาจ (Need for Power) จากการศึกษา พบว่า บุคคลที่ต้องการมีอำนาจสูงมักชอบทำตัวมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นเสมอ บุคคลเหล่านี้จะพยายามไล่หาตำแหน่งงานที่ทำให้มีอำนาจหน้าที่อันเป็นตัวส่งเสริมให้มีอำนาจ หรือใช้อำนาจต่อบุคคลอื่น เช่น ตำแหน่งหัวหน้า ผู้บริหาร

ตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น นอกจากนั้นจะชอบ การพูดคุยโต้แย้งทางความคิด บุคคลเหล่านี้จึงชอบ มีอาชีพที่ทำให้มีโอกาสมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น เช่น ผู้บริหาร นักการเมือง ผู้นำกรรมกร ตำรวจ ทหาร และนักกฎหมาย ความต้องการอำนาจนี้มีความสำคัญมากต่อผู้นำ เพราะภาระหน้าที่ต้องมีการใช้อิทธิพลต่อชุมชน ต่อบุคคลอื่นเสมอบุคคลที่มีแรงจูงใจในการต้องการมีอำนาจคำก็จะทำให้เสียสิทธิที่จะพึงได้รับตามตำแหน่งต่าง ๆ นั้น และความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะจัดตั้งและชี้นำการดำเนินการของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามความต้องการมีอำนาจเป็นความปรารถนา แต่ประสิทธิภาพของผู้นำจะขึ้นอยู่กับว่า เขาแสดงหรือใช้อำนาจที่มีได้ดีอย่างไรด้วย 2) ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) บุคคลที่ต้องการความสำเร็จสูงมักจะพยายามทำสิ่งที่ท้าทายให้ประสบความสำเร็จให้ได้ ต้องการสร้างสถิติใหม่ ทำบางอย่างที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน บุคคลประเภทนี้ชอบให้ความสำเร็จด้วยความสามารถและความพยายามมากกว่ารอให้สำเร็จด้วยโอกาส ชอบสิ่งที่ได้มาก่อนข้างยากมากกว่าง่าย เพื่อที่จะได้ชื่นชมในความสำเร็จ และ 3) ความต้องการด้านสังคม (Need for Affiliation) บุคคลที่มีความต้องการด้านสังคมสูง จะพยายามสร้างความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนกับคนอื่น การเข้ากลุ่ม การร่วมกิจกรรมของกลุ่มและชุมชน บุคคลเหล่านี้ต้องการความชอบพอและยอมรับจากบุคคลอื่นมาก เขาจะมีความสุขที่จะทำงานกับบุคคลอื่น การให้ความต้องการส่วนบุคคลเป็นตัวเป็นอิสระที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้วิจัยแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทฤษฎีเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) การเกลี้ยกล่อมหมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้งทำให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้เกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องของความต้องการของตนตามหลักทฤษฎีของ Maslow เรียกว่า ลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของตนเองเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปหามาก ที่ 5 ระดับ

จากทฤษฎีดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของประชาชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการเกลี้ยกล่อมเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์แล้วก็ย่อมจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานได้ในที่สุด

2. ลักษณะทางด้านจิตสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1 ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา ปัญหาประการหนึ่งที่พบอยู่เสมอ ก็คือประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยเฉพาะในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมใน

กระบวนการทางการเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเหตุผลนั้น จะต้องเป็นพลเมืองที่มีความรู้ในข่าวสารทางการเมืองและมีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ เบ็ญจพล จำเนียรพล (2552: 96) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยตรงเขตพื้นที่เทศบาลนครระยองของจังหวัดระยองพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก อาจเกิดจากกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและ ประกอบกับพื้นที่ของเทศบาลนครระยองนั้นมีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับ ต่างๆมากกว่าพื้นที่อื่น รวมทั้งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายการเลือกตั้งจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ข่าวสารการเมือง หรือสารสนเทศทางการเมือง (Political Information) หมายถึง ความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง หรือการเคลื่อนไหวใด ๆ ในสถานะของระบบการเมืองในแง่ของการใช้อำนาจอธิปไตย แบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม (Chaffee, 1975 : 96) ส่วน อัลมอนด์และเวอร์บา (Almond and Verba, 1965 : 14-17) ได้ให้ความหมายของข่าวสารการเมืองที่ครอบคลุมความรู้ 4 ประการ คือ

1. เป็นความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองทั้งหมด ทั้งในด้านของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์หรือสถาบันทางการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบ
2. เป็นความรู้เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า ซึ่งได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการผ่านข้อเรียกร้อง (Demand) และข้อสนับสนุน (Support) ของระบบการเมือง เช่น ความรู้เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มผลประโยชน์พรรคการเมือง ระบบราชการ และสื่อสารมวลชน เป็นต้น
3. เป็นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนำออก (Output) ซึ่งได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้าง หรือสถาบันทางการเมืองของระบบการเมืองซึ่งเป็นตัวตัดสินใจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ และศาล เป็นต้น
4. ความรู้เกี่ยวกับอัตภาพส่วนตัว (Self-knowledge) ซึ่งหมายถึง ความรู้เกี่ยวกับตนเองในฐานะและบทบาทที่บุคคลควรมีต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นการประเมินคุณค่าของตนในระบบการเมือง

จากการประมวลเอกสารและผลงานวิจัยต่างๆ จะสรุปได้ว่า ตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะทางจิตสังคม มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับความรู้ทางการเมือง และความรู้ทางการเมือง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 การเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การจัดตั้งและการรวมกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group Formation) เป็น

กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ การที่ประชาชนในกลุ่มอาชีพต่างๆ หรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นในลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้จัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่ม และกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จะมีอิทธิพลทางการเมืองยอมรับในการที่จะปฏิบัติ เรียกได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์มีอำนาจต่อรอง (Bargaining Power) ทางการเมือง ถ้ามีกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้นการถ่วงดุล แห่งอำนาจทางการเมืองก็ย่อมเกิดขึ้น นับเป็นผลดีแก่ประชาชนที่จะได้ธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของกลุ่มแสวงผลประโยชน์ของชาติในมีส่วนร่วมได้ อย่างไรก็ตาม ในระบบการปกครองท้องถิ่นนั้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนต่างๆ ย่อมจะมีผู้มีผลประโยชน์หรือแนวความคิดที่คล้ายคลึงกันอยู่มากซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ขึ้น เพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนหรืออาจร้องเรียนฝ่ายปกครองให้ดำเนินการบางอย่างได้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545 : 18-19)

โดยทั่วไปแล้ว ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายต่างก็ประสบกับปัญหาดังกล่าวอย่างมาก กล่าวคือ ประเทศที่กำลังพัฒนานั้นประชาชนยังไม่สามารถเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เฉพาะท้องถิ่นชนบท อาจจะมีอยู่บ้างเฉพาะเขตเมือง (Urban) บางแห่งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจ หรือฐานะส่วนบุคคล (Individual) ของประชาชนยังไม่สามารถมีผลประโยชน์ของตนเองดีพอที่จะกระตุ้นหรือริเริ่ม ขวนขวายจนกระทั่งเกิดเป็นกลุ่มก้อนขึ้นมาได้นั่นเอง ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์ในประเทศด้อยพัฒนาจึงเป็นกลุ่มผลประโยชน์จำลองหรือกลุ่มผลประโยชน์แต่ในนามเท่านั้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545: 19)

การปกครองท้องถิ่น มีความสำคัญ และจะเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้นถ้าหากได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ให้ประชาชนข้างมากจัดตั้ง หรือรวมกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาได้ ก็จะทำให้การเมืองของประเทศนั้นๆ และหรือการเมืองในระดับท้องถิ่นนั้น ประชาชนจะได้สนใจและมีส่วนเข้าร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545: 20)

มิลเบรท และ โกเอล (Milbrath and Goel, 1977 : 131-132) ได้กล่าวถึงการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรของบุคคลว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีแนวโน้มที่จะสนใจทางการเมือง ติดตามปัญหาทางการเมืองและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่มิได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มได้รับข่าวสารทางการเมืองจากกลุ่มของตน นอกจากนั้น ยังพบว่า ยิ่งบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มมากขึ้น ก็ยังมีแนวโน้มว่าบุคคลนั้นจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นด้วย และในบรรดาผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหลายกลุ่ม (Cross-pressure) จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มเพียงกลุ่มเดียว และผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกันของสมาชิก (Homogeneous) ก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีสมาชิกประเภทหลากหลาย

สรุป การเข้ามามีร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่นของประชาชนจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วม ในกิจกรรมทางการเมือง นั่นคือ ประชาชนที่เข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วม ทาง การเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้เข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น

2.3 การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่ยำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ประชาชนที่ ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องการเมืองมาก จึงน่าจะเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสารน้อย ผลการศึกษาของ จเร ผดผำ (2541: 45) พบความสัมพันธ์ระหว่างการ รับรู้ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนกับการยอมรับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดให้โทษ และ ผลการวิจัยพบตัวแปรการที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด มีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด (ธีระ แก้วกล้า, 2547 : 69)

ในการกำหนดให้การรับรู้ข่าวสารเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการวิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัย พบแนวคิดว่า ในยุค ปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร การข่าวสารสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การสอน การให้ ข้อมูลย้อนกลับ การให้รางวัลการลงโทษ ตลอดจนการกระทำให้อุเป็นแบบอย่าง พ่อแม่ถือว่าเป็น บุคคลแรกในชีวิตที่ได้ส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มาสู่ลูก เช่น การอบรมเลี้ยงดูลูกมีลักษณะทางพุทธ พ่อ แม่จะต้องเป็นผู้คอยสั่งสอน ชักชวนให้ลูกปฏิบัติฝนหลักของศาสนา รวมทั้งทำตนเป็นแบบอย่างตาม ลักษณะทางพุทธที่ดีแก่ลูก เช่น การทำบุญ ปล่อยสัตว์ บริจาคทาน รักษาศีล (งามตา วนิทานนท์, 2536: 40) เป็นต้น

การมีข้อมูลข่าวสารที่สนับสนุนการแสดงพฤติกรรมก็เช่นเดียวกัน จะทำให้บุคคลมี ประสิทธิภาพในการแสดงพฤติกรรมที่ดียิ่งขึ้น เพราะข้อมูลข่าวสารจะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้บุคคลตัดสินใจ กระทำในสิ่งที่สมควร การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ยำเป็นของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการแสดง พฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น ในสภาพบริบทของท้องถิ่นปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสารนั้น ประชาชนมักจะ ไม่กระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลข่าวสารด้วยตนเอง แต่จะได้รับข้อมูลข่าวสารก็ ต่อเมื่อมีการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational Support) จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษา (เสนอความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติ) การประเมินสถานการณ์ การให้ข้อมูล ย้อนกลับ และการสอนงาน เป็นต้น (Cutrona and Suhr, 1994 : บทคัดย่อ) ผลการศึกษาที่พบว่า การ ได้รับข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม เช่น นิสิตสามารถเข้าใจสถานการณ์ที่ตนกำลัง ประสบอยู่ถึงสาเหตุทำงานได้ไม่ดี จากการได้รับข้อมูลข่าวสารการแนะนำแนวทางในการปฏิบัติงาน ผู้ป่วยที่คิดเชื่อเฮดส์ ฐิติภรณ์คลายมีความก้าวหน้าในการรักษาและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เมื่อ ได้รับการสนับสนุนทางสังคมทางด้านข้อมูลข่าวสาร (ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า, 2544 : 87) พนักงาน

ในองค์กรมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารอาจอยู่ในรูปการให้รางวัลหรือลงโทษ ซึ่งหัวหน้าประเภท Transaction มักจะปฏิบัติ ส่วนหัวหน้าประเภท Transformation เป็นผู้ที่จะบอกข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการทำงานของลูกน้อง โดยไม่ปิดบังอำพราง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนหรือวิธีการทำงานข้อมูลเกี่ยวกับลูกน้อง รวมทั้งการสอนทักษะหรือเทคนิคในการทำงานให้แก่ลูกน้อง เป็นต้น การกระทำของหัวหน้าประเภท Transformation เป็นการกระทำเพื่อพัฒนาการทำงานของลูกน้องเพราะหัวหน้าเหล่านี้มีความเชื่อว่าในอนาคตลูกน้องเหล่านี้จะต้องเจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นหัวหน้าที่ดีต่อไป (Bass, 2000 : 33) ส่วนในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นความสนใจในการรับทราบข่าวสารจากสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ผลการวิจัยหลายเรื่อง พบว่า การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับลักษณะและการมีส่วนร่วม เช่น พิระนันท์ บุรณะ โสภณ (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภค สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 432 คน พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติ และ การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคสิ่งแวดล้อม ทำให้คาดได้ว่าผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมสูงมีจิตลักษณะและพฤติกรรมการอนุรักษ์มากกว่าผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมต่ำ

สรุป การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ มีวิธีการเปิดรับข่าวสารหลายวิธีเช่น เปิดรับข่าวสารจากภาครัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และวารสารจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นั่นคือประชาชนที่มีการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชนต่างๆ ในระดับสูงจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลในระดับสูงด้วย

2.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคม

การวิจัยที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมมีมานานแล้วผลการวิจัยของ ชัยยุทธ กลีบบัว และพรพรรณพี สุทธิวรรณ(2553: 8) สนับสนุนตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมในการทำงานมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในทิศทางลบต่อความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน โดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการมองโลกในแง่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีอิทธิพลทางตรง ในทิศทางบวกต่อการมองโลกในแง่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่า การสนับสนุนทางสังคมมีบทบาทในการป้องกันหรือลดความเหนื่อยหน่ายในการทำงานที่เกิดขึ้นได้ทั้งทางตรง และมีผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bakker, Demerouti and Euwema (2005) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมสามารถป้องกันการเกิดความรู้สึกอ่อนล้าและความเครียดที่เป็นองค์ประกอบของความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน

1. ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม สำหรับความหมายโดยทั่วไปของการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ได้มีผู้สนใจมานาน โดยนักวิชาการในสายแพทย์และพยาบาล

เป็นผู้เริ่มให้ความหมายที่ชัดเจน ซึ่งความหมายของการสนับสนุนทางสังคมในเชิงผลของการรับรู้เกี่ยวกับการประเมินตนเอง (Self Evaluation) เช่น Cobb (1976 : 42) ได้ให้ความหมายการสนับสนุนทางสังคมว่าผู้ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจะต้องเป็นบุคคลผู้ที่ 1) รู้สึกว่าตนเองได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่ 2) ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและ 3) รู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่ม Cobb เชื่อว่า การให้การสนับสนุนทางสังคมช่วยป้องกันบุคคลจากโรคภัย และหายเจ็บป่วยได้เร็วขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของกรสนับสนุนทางสังคม ในเชิงผลดีของการมีพฤติกรรมนี้ เช่น Shumaker and Browell (1984 : 31) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่าง ๆ (Resources) ระหว่างบุคคลสองคน ซึ่งรับรู้จากผู้ให้การสนับสนุนทางสังคม เป็นไปเพื่อส่งเสริมความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) นอกจากนี้ Cohen และ Wills (1985 : 21) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวกันชน (Buffer) ระหว่างความเครียด (Stress) และผลเสียของความเครียดในตัวบุคคล

2. ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม โดย Cohen and Wills (1985 : 15) ได้เสนอว่าการสนับสนุนทางสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) เช่น ความรัก ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น 2) การสนับสนุนด้านเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ผลิตภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และการบริการต่าง ๆ เป็นต้น 3) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) เช่น การสนับสนุนด้านข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และ 4) การสนับสนุนด้านข้อมูลเกี่ยวกับการประเมิน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมิน ในปี ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2524) House ได้เขียนหนังสือเรื่อง Work Stress and Social Support และได้รวบรวมรูปแบบต่าง ๆ ของการสนับสนุนทางสังคมในที่ทำงาน แบ่งออกได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ 2) การสนับสนุนทางด้านข่าวสาร และ 3) การสนับสนุนทางด้านวัสดุเครื่องมือ

3. แหล่งของการสนับสนุนทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมมาจากหลายแหล่ง ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นอยู่ในสถานภาพอย่างไร อายุเท่าใด ทำพฤติกรรมใดอยู่ หากเป็นเด็กหรือเยาวชน สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่สำคัญยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมของพ่อแม่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุตร

การสนับสนุนทางสังคม จากแหล่งสื่อสารมวลชน พบว่า ในอดีตสื่อมวลชนให้ความสนใจกับผู้หญิงและผู้ชายต่างกัน (Kahn, 1992 : 55) ผู้หญิงมักได้รับการสนับสนุนทางการเมืองน้อยกว่าชาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมองผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย นั่นคือเหตุผลว่าทำไมในอดีตผู้หญิงได้รับผลการตอบแทนจากการใช้จ่ายไปในการหาเสียงน้อยกว่าชายด้วย การสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งชุมชน มีการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเองก็ไม่ได้พิจารณาผู้สมัครชายและหญิงไปในลักษณะเดียวกัน

4. วิธีวัดการสนับสนุนทางสังคม นักวิจัยหลายท่านได้สร้างแบบวัดพฤติกรรม การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมไว้หลายแบบวัด ส่วนใหญ่ดัดแปลงแบบวัดจากต่างประเทศแบบวัดการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไปถูกนำมาใช้เป็นแบบวัดในการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม โดยทั่วไปถูกนำมาใช้เป็นแบบวัดในการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมในหน่วยงานที่มีแหล่งการสนับสนุนทางสังคมมาจากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน ตัวอย่างแบบวัดเหล่านี้ แบบวัดของ Sarason, et al. (1983 : 32) ได้มีนักวิจัยไทยนำมาดัดแปลงใช้ในหลาย ๆ งานวิจัย ส่วนข้อจำกัดของแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมได้มีการพบว่า 1) เนื้อหาของแบบวัดเหล่านี้เป็นการสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไป 2) ถึงแม้ว่าจะแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากน้อยเพียงใด รวมทั้งแสดงระดับความพอใจของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมนั้น แต่มิได้วัดครอบคลุมในเชิงประเภทของการสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับและ 3) การนำแบบวัดเหล่านี้มาวัดการสนับสนุนทางสังคมในหน่วยงานที่มาจากหลายแหล่งพร้อม ๆ กันทำให้ผลที่ออกมาจึงมาไม่สามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่าผลดีที่เกิดกับผู้ตอบนั้น เป็นผลที่เกิดมาจากการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งใด ดังนั้นในการวัดพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมเมื่อพิจารณาโดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนต้องการสนับสนุนทางสังคมในประเทศหลัก ๆ เหมือนกัน เช่น ต้องการการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ เป็นต้น แต่วิธีการให้การสนับสนุนทางสังคมปริมาณการสนับสนุนทางสังคมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพ กระบวนการคิดการรับรู้ จิตลักษณะและสถานการณ์ ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมนักวิจัยจึงควรศึกษาตัวแปรทั้งทางด้านจิตใจและสถานการณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ดังนั้นตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมในงานวิจัยนี้จึง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์หรือการปฏิบัติในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งบุคคลอาจได้รับการสนับสนุนอย่างน้อย 3 ด้าน คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ 2) การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร และ 3) การสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือและงบประมาณ เป็นการศึกษาพฤติกรรมการสนับสนุน โดยรวมเท่านั้น มีแหล่งมาจากครอบครัว ชุมชน และเพื่อนร่วมงาน การวัดการสนับสนุนทางสังคมใช้ข้อความที่แสดงการรับรู้ต่อพฤติกรรมสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ชุมชน

2.5 ภาวะผู้นำ

ผู้นำผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงาน ของกลุ่มหรือองค์การในอดีตมีความเชื่อว่า การเป็นผู้นำนั้นเป็นมาโดยกำเนิด พร้อมกับคุณลักษณะเฉพาะที่คนทั่วไปไม่มี ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวได้เปลี่ยนไปว่า ผู้นำมิได้เป็นมาโดยกำเนิด การเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการที่ผู้นั้น ใ้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not Boen, Leaders are Made and They are Made by Effort and Hard Work) การเป็นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ ภาวะผู้นำเป็นคำที่มีผู้ให้นิยามมากมาย แต่ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ กระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลในกลุ่มหรือองค์กร ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย การศึกษาภาวะผู้นำอย่างมีระบบได้ดำเนินการต่อเนื่องมาร่วมร้อยปี เกิดมุมมองและความเชื่อต่างๆ ที่ พัฒนามาเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำจำนวนมากมาย ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาและสังเคราะห์โดยใช้ทฤษฎี คุณลักษณะผู้นำเป็นฐานคิด ซึ่งนำเสนอตามประเด็นดังนี้

ความหมายของภาวะผู้นำ

DuBrim. (1998 อ้างถึงใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544: 12) กล่าวถึงผู้นำ (Leader)ว่า เป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา หรือเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและ ช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

วิภาดา คูปตานนท์ (2544: 237) กล่าวว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่มี ความสามารถในการที่จะทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้อิทธิพล เนื้อที่ทัศนคติและการกระทำของผู้อื่น

แบส (Bass, 1990อ้างถึงในสุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548) ได้สรุปรวบรวม ความหมายของภาวะผู้นำตามที่มีให้ไว้และได้จำแนก ความหมายของภาวะผู้นำออกเป็น 12 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาวะผู้นำที่เน้นกระบวนการของกลุ่ม (Leadership as a Focus of Group Processes)
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพ (Leadership as a Personality and its Effects)
3. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นการกระทำหรือพฤติกรรม (Leadership as an Act or Behavior)
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย (Leadership as an Instrument of Goal Achievement)
5. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ (Leadership as an Emerging Effect of Interaction)
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความแตกต่างของบทบาท (Leadership as a Differentiated role)
7. ภาวะผู้นำในฐานะที่มุ่งด้านโครงสร้าง (Leadership as the Initiation Structure)
8. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมตาม (Leadership as the Art of Inducing Compliance)
9. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นการใช้อิทธิพล (Leadership as the Exercise of Influence)

10. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการจูงใจ (Leadership as a Form of Persuasion)

11. ภาวะผู้นำในฐานะความสัมพันธ์ของอำนาจ (Leadership as a Power Relationship)

12. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นการผสมผสานขององค์ประกอบต่าง ๆ (Leadership as a Combination of Elements)

ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ (Trait Theory) เป็นแนวคิดของ Fiedler (1984:3) เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีนองของอังกฤษ นางมาร์กาเรต แททเชอร์ อยู่ในตำแหน่ง ได้รับกล่าวขานไปทั่วโลกว่าเป็นผู้หญิงเหล็ก หัวใจสิงห์ มีความเชื่อมั่นตนเองสูง มุ่งมั่นและตัดสินใจเด็ดขาด คำอธิบายนี้ก็คือคุณลักษณะ (Traits) ที่คนทั่วไปมีต่ออดีตนายกรัฐมนตรีผู้นั้น และเป็นคำยืนยันถึงความสำคัญของคุณลักษณะของผู้นำนั่นเอง มีการกล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำคนอื่น เช่น อดีตประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา ของแอฟริกาใต้ว่าเป็นผู้นำโดยบารมีหรือผู้นำโดยเสน่ห์หา (Charismatic Leaders) เป็นต้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าในตะวันตกตั้งแต่ทศวรรษ 1930 เรื่อยมาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อหาคำตอบว่าคนที่เป็นผู้นำมีอะไรแตกต่างกับคนที่ไม่เป็นผู้นำ โดยพบว่า คุณลักษณะสำคัญของคนที่มีภาวะความเป็นผู้นำมีอยู่ 6 ประการ คือ 1) ความมีพลังและความทะเยอทะยาน (Energy and Ambition) 2) ความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น (The Desire to Lead) 3) ความซื่อสัตย์มีจริยธรรมยึดมั่นหลักการ (Honesty and Integrity) 4) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) 5) ความเฉลียวฉลาด (Intelligence) และ 6) ความรอบรู้ในงาน (Job-relevant Knowledge) ต่อมาผลวิจัยเพิ่มเติมที่สนับสนุนถึงคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำ ได้แก่ ความสามารถสูงในการควบคุมตนเอง (High Self-monitoring) โดยคนที่มีคุณลักษณะด้านนี้มีความสามารถในการยืดหยุ่นต่อการปรับพฤติกรรมตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี กล่าวโดยรวมผลการศึกษาด้านคุณลักษณะของผู้นำกว่าครึ่งศตวรรษสรุปได้ว่า คุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่ประกันต่อความสำเร็จดังกล่าวได้ การศึกษาภาวะผู้นำโดยยึดด้านคุณลักษณะเป็นเกณฑ์นั้นพบว่ามีจุดอ่อนอยู่อย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1) ยังไม่พบว่ามีคุณลักษณะใดมีความเป็นสากลที่สอดคล้องกับการเป็นผู้นำได้ดีในทุกสถานการณ์ 2) คุณลักษณะของผู้นำมักใช้ได้ดีกับสถานการณ์ที่ขาดความชัดเจน (Weak Situation) แต่ในสถานการณ์ที่มีความชัดเจน (Strong Situation) เช่น เป็นองค์การแบบทางการที่มีโครงสร้าง กฏระเบียบชัดเจน มีเป้าหมายทางพฤติกรรมที่ปฏิบัติแน่นอนในสถานการณ์เช่นนี้ คุณลักษณะของผู้นำมีความสำคัญลดลง 3) ยังขาดความชัดเจนในแง่ความเป็นเหตุและผลต่อกัน เช่น ผู้นำมีความเชื่อมั่นตนเองมาก่อน หรือว่าเมื่อประสบความสำเร็จในงานแล้วส่งผลให้ผู้นำมีความมั่นใจตนเอง เป็นต้น และ 4) คุณลักษณะน่าจะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำได้มากกว่าที่จะใช้แยกคนเป็นผู้นำออกจากคนที่ไม่ใช่ผู้นำ อย่างไรก็ตามในยุคศตวรรษที่ 21 เมื่อองค์การ

ทั้งหลายต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีปัญหาที่ท้าทายใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย บทบาทของผู้นำจึงทวีความซับซ้อนและเพิ่มพูนความสำคัญขึ้น ผู้นำในอนาคตไม่เพียงแต่มีคุณลักษณะที่กล่าวแล้ว แต่ต้องมีทักษะและสมรรถนะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น คือ ความสามารถคิดเชิงซับซ้อน (Cognitive Complexity) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-learning) ความสามารถด้านพฤติกรรมที่ยืดหยุ่นมากขึ้น (Behavioral Flexibility) ความไวต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Sensitivity) ความสามารถในการวิเคราะห์กระบวนการ (Process Analysis) และความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ (Entrepreneurial Ability) เป็นต้น ส่วนในการศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำสตรีทางการเมืองพบว่า ผู้นำทางการเมืองสตรี ควรมีความสามารถในการระดมพลังความคิดจากชุมชน มีความสามารถในการประสานประโยชน์การสร้างผลผลิต การเป็นตัวแทนที่ดีของชุมชน การเป็นผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและให้ความสำคัญกับชุมชน มีการติดตามผลงานสามารถเข้ากันดีกับบุคคลทั่วไป การศึกษาของแมคเคลแลน (McClellan, 1965 ; 1985 : 15) พบว่า บุคคลที่ชอบอาชีพผู้บริหาร นักการเมือง ผู้นำกรรมกร ตำรวจ ทหารและนักกฎหมายจะมีภาวะผู้นำที่มาจากคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ (Leader Traits) คือ ความต้องการอำนาจ (Need for power) เป็นความต้องการที่ทำให้มีโอกาสมิอิทธิพลเหนือผู้อื่น

สรุป ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่สามารถเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลง สามารถมีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อให้ดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย โดยเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็นตัวกำกับทิศทางของกลุ่มในอนาคต สามารถจัดวางคนพร้อมทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจวิสัยทัศน์และสร้างแรงคลใจให้แก่คนเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์นั้นได้ คุณลักษณะสำคัญของคนที่มีความเป็นผู้นำมีอยู่ 6 ประการ คือ ความมีพลังและความทะเยอทะยาน (Energy and Ambition) ความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น (The Desire to Lead) ความซื่อสัตย์มีจริยธรรมยึดมั่นหลักการ (Honesty and Integrity) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) ความเฉลียวฉลาด (Intelligence) และ ความรอบรู้ในงาน (Job-relevant Knowledge)

3. ลักษณะทางจิตวิสัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3.1 ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (Sense of Civic Obligation or Sense of Civic Duty) หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าตนเองและบุคคลอื่นควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงว่า กิจกรรมทางการเมืองนั้นจะให้ผลคุ้มค่าหรือไม่ (Campbell, 1968 : 461-462) และยังมีความรู้สึกที่ว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองยังสามารถกระทำได้ในระดับต่างๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถและโอกาส ตลอดจนการมีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน หากมุ่งที่จะก่อให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง (Decision-making Process in Politics) ความรู้สึก

ต่อหน้าที่ในการเข้ามีส่วนร่วม (Participate) นี้ ในทางการเมืองถือว่าเป็นทัศนคติทางการเมือง (Political attitude) ที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Milbrath and Goel, 1977:49) และถือกันว่า ความรู้สึกดังกล่าวนี้จะมิได้อยู่สูงในสังคมที่มีการปลูกฝังค่านิยมเชิงประชาธิปไตย ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีความจำเป็นที่จะต้องปกป้องค่านิยมเหล่านี้ในทางการเมืองให้ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต สำหรับแนวคิอุดมคติประชาธิปไตย (Democratic Ideal) จึงมีกระบวนทัศน์ที่ทุกคนควรมุ่งความสนใจกับการเมืองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยจิตสำนึกดังกล่าวด้วย (Broom and Selznick, 1968 : 252-526)

ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองนี้มีสูงมากในสหรัฐอเมริกา จากผลการสำรวจหลายครั้งซึ่งชี้ให้เห็นว่าร้อยละ 80-90 ของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจได้เป็นผู้ที่ยึดมั่น (Adherence) ปทัสถาน (Norm) นี้ (Milbrath and Goel, 1977 : 49) สำหรับในด้านกิจกรรมการเลือกตั้ง ผลการสำรวจพบว่า ผู้ที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยความสำนึกในหน้าที่ มีสูงถึงร้อยละ 82 ในประเทศอังกฤษ (Milbrath and Goel, 1977 : 49) ส่วนใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น มีผู้ตอบเพียงร้อยละ 40-50 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ที่รายงานว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่ตนต้องปฏิบัติ (Milbrath and Goel, 1977 : 49) ซึ่งสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองนี้ จากการศึกษาวิจัยหลายฉบับ แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมักจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ขาดความสำคัญนี้ (Milbrath, 1977 : 49)

สรุป ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองประเภทต่างๆ คือความรู้สึกที่ว่าตนเองและบุคคลอื่นควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงว่า กิจกรรมทางการเมืองนั้นจะให้ผลคุ้มค่าหรือไม่ ผู้วิจัยจึงคาดว่า ประชาชนที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล มากกว่าประชาชนที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำ

3.2 ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Sense of Community) เป็นความรู้สึกที่บรรดาสมาชิกในชุมชนนั้นมี ได้แก่ ความรู้สึกในความเป็นเจ้าของชุมชน รู้สึกว่าแต่ละบุคคลมีความสำคัญ และมีความเชื่อถือซึ่งกันและกัน ซึ่งความต้องการของสมาชิกทั้งหลายในชุมชนนั้น จะบรรลุได้ก็ด้วยความผูกพันที่มีต่อกัน (Chavis, Hogge and Mcmillan, 1986 : 25) ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนนี้ ควรเป็นกรอบแนวคิด (concept) หนึ่งของการศึกษาเชิงจิตวิทยาในชุมชน และคำว่า “ชุมชน” ก็ควรให้ความหมายในลักษณะกลุ่มความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relation) ซึ่งมีจุดยึดร่วมกันที่ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Chavis and Newbrough, 1986 : 335)

จากการวิจัยของ แมคมิลแลน และชาวิส (McMillan and Chavis, 1986 : 9-20) พบว่า ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) การเป็นสมาชิก (Membership)

เป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 2) ความมีอำนาจหรืออิทธิพล (Influence) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม 3) การเข้าร่วมตัวและบรรลุในความต้องการ (Integration and Fulfillment of Needs) เป็นการบูรณาการความต้องการที่ตนเองมีกับความต้องการของบุคคลอื่น และ 4) มีส่วนร่วมด้านความรู้สึกทางอารมณ์ (Shared Emotional Connection)

จากการศึกษาตัวแปรความรู้สึกที่มีต่อชุมชนได้ถูกนำมาศึกษาอย่างมากมาย ทั้งการศึกษาในลักษณะของการหาค่าประกอบเชิงทฤษฎีของความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Chavis, Hogge, McMillan and Wandersman, 1986 : 24-40) โดยอาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีของบรุนสวิค (Brunsvik's Theory) ที่เรียกว่า รูปแบบเลนส์ (The Lens Mode) ในปี ค.ศ. 1947 ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1979 ก็ได้ถูกพัฒนาอีกครั้ง จนได้ข้อยืนยันในเชิงทฤษฎีว่า องค์ประกอบของความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมีอยู่ 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้น

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อชุมชนส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่นำตัวแปรความรู้สึกที่มีต่อชุมชนเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ แล้วหาความสัมพันธ์กับชุมชนลักษณะต่าง ๆ อาทิเช่น การศึกษาเรื่องบ้านใกล้เคียงกับความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Glynn, 1986 : 341-352) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับคุณลักษณะของบรรยากาศทางสังคม (Pretty, 1990 : 60-65) การศึกษาเรื่องความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับความท้อแท้ของนักศึกษา (McCarthy, Pretty and Catano, 1990 : 211-216) และการศึกษาเรื่องความรู้สึกที่มีต่อชุมชนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในบริษัท (Pretty and McCarthy, 1990 : 1-25) และที่สำคัญ คือ การศึกษาเรื่องความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Davidson and Cotter, 1989 : 119-125) ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงรายละเอียดของงานชิ้นนี้ต่อไป

เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น แวนเดอร์สแมน (Wandersman, 1981 : 27-58) ได้เสนอกรอบความคิด (Framework) ของการมีส่วนร่วมในองค์การของชุมชน โดยใช้มุมมองในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) แวนเดอร์สแมน สรุปว่า การมีส่วนร่วมในองค์การของชุมชนนั้นมีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ 2 ประการ คือ 1) สภาพแวดล้อม สภาพทางนิเวศและลักษณะทางสังคมของชุมชน ซึ่งบริบท (Context) สำหรับเข้ามามีส่วนร่วม และ 2) ปัจจัยความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้แก่ ตัวแปร ลักษณะทางชีวสังคม ตัวแปรด้านบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์กับชุมชน ทรัพยากรบุคคล และตัวแปรด้านสถานการณ์ของบุคคล ซึ่งในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นตัวแปรที่สำคัญคือความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Sense of Community) สำหรับกรอบความคิดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เดวิดสัน และ คอตเตอร์ (Davidson and Cotter, 1989 : 119-125) ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 546 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าความรู้สึกที่มีต่อชุมชน

มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ (Significant) กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในด้านการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ (to Contacting Officials) การทำงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน (to Working on Public Problems) และการเข้าร่วมทั้งในระดับท้องถิ่นและไม่ใช่ท้องถิ่น และสัมพันธ์กับคะแนนรวมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่าความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประเภทต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้อที่น่าสังเกตอย่างยิ่งจากผลของการวิจัยครั้งนี้ก็คือ ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกสูงสุดกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น (Local)

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศไทยนั้น จากการประมวลผลงานวิจัยต่างๆ ไม่ปรากฏเลยว่ามีงานวิจัยชิ้นใดที่นำเอาความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำตัวแปรความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมาศึกษาหาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาล และคาดว่าความรู้สึกที่มีต่อชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยประชาชนที่มีความรู้สึกต่อชุมชนในระดับสูงจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปเทศบาลมากกว่าประชาชนที่มีความรู้สึกต่อชุมชนระดับต่ำ

สรุป ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (Sense of Community) เป็นความรู้สึกในความเป็นเจ้าของชุมชน รู้สึกว่าแต่ละบุคคลมีความสำคัญ และมีความเชื่อถือซึ่งกันและ ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) การเป็นสมาชิก (Membership) เป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 2) ความมีอำนาจหรืออิทธิพล (Influence) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม 3) การเข้าร่วมตัวและบรรลุในความต้องการ (Integration and Fulfillment of Needs) เป็นการบูรณาการความต้องการที่ตนเองมีกับความต้องการของบุคคลอื่น 4) มีส่วนร่วมด้านความรู้สึกทางอารมณ์ (a Shared Emotional Connection)

3.3 การแสดงความคิดเห็น

การแสดงความคิดเห็นในที่นี้ จะเกี่ยวข้องกับแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ (Public Opinion) ซึ่งได้มาจากแนวคิดของ คัมมิงส์ และไวส์ (Cummings and Wise, 1971 : 13-17)

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า ประชาชนสามารถกระทำได้ในลักษณะ 5 ประการ คือ

1. การเลือกตั้ง (Election) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยการสมัครรับเลือกตั้งและการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Vote) เท่ากับเป็นการแสดงถึงสิทธิของประชาชนที่จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจ หรือเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนทางการเมือง ตลอดจนโอกาสที่ตนจะเสนอตัวเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง

2. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง(Political Party) เป็นวิธีการที่จะทำให้ประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ได้มีสิทธิมีเสียงอันสำคัญที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองร่วมกัน ตลอดจนดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายด้วยการควบคุมและตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันมิใช่การเมืองเป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3. การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ(Public Option) การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะนี้ เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นตามต้องการ การวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ทางการเมือง อาจจะกระทำได้โดยวิธีการพูด การเขียน โดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ หรือการพูดต่อสาธารณะก็ตาม ดังนั้น จึงเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

4. การรวมกลุ่มผลประโยชน์(Intest Group) การรวมกลุ่มผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะกลุ่มผลประโยชน์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลหรือคนที่มีอาชีพ หรือผลประโยชน์ร่วมกันมารวมตัวกันกำหนดนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของตนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอความคิดเห็น การติดต่อขอร้องต่อรัฐบาลให้ดำเนินการ ตลอดจนคัดค้านหรือแสดงการต่อรองในประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ต่างๆ

5. การแสดงออกด้วยการกระทำ(Direct Action) การแสดงออกด้วยการกระทำนี้เท่ากับเป็นการบ่งชี้ถึงความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดของประชาชนที่มีต่อประเด็นสาธารณะหรือประเด็นทางการเมือง(Public Issue) อาจเป็นการคัดค้าน หรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ และการกระทำนั้นๆก็อาจทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเดินขบวน(Demonstration) การนั่งประท้วง(Sit-ins) และการเดิน(Marching)

สรุป การแสดงความคิดเห็น เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นตามต้องการ เช่นการวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ทางการเมือง ทำได้โดยการพูด การเขียน หรือการพูดต่อที่สาธารณะ

การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล

เทศบาล (Municipality) เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น (Local Government) รูปหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลนี้ กล่าวได้ว่าเป็นวิธีการจัดการปกครองตามทฤษฎีของการกระจายอำนาจ (Decentralization) และโดยผลของการกระจายอำนาจการปกครองนี้ก็เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการดำเนินการให้บริการต่างๆ แก่ประชาชนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง จะเป็นผลให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปเป็นผู้บริหาร

กิจการของท้องถิ่น และประชาชนมีความต้องการสิ่งใดในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชนของตนแล้ว ประชาชนก็จะได้กำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ ในลักษณะที่เรียกว่าเป็นการปกครองตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้การปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลจึงเป็นระบบที่สำคัญ เป็นผลจากการกระจายอำนาจทางการเมือง (Political Decentralization) และการกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative Decentralization) จากรัฐบาลไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2546: 17)

โดยทั่วไปแล้ว เทศบาลเป็นระบบการปกครองท้องถิ่นที่ใช้กับชุมชนเมือง (Urban Area) และเป็นที่ยอมรับในระบบการเมืองการปกครองของทุกประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนจะมีบทบาทอันสำคัญในการเสนอตัวสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเป็นคณะผู้บริหาร และประชาชนในท้องถิ่นนี้เองจะใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้งเลือกบุคคลในพรรคที่ประชาชนเห็นชอบและสนับสนุน นโยบายที่จะบริการงานในท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้าเมื่อเลือกแล้วประชาชนก็ชอบที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุน หรือคอยติดตามควบคุมให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามนโยบายนั้นๆ จึงถือได้ว่าการปกครองระบบเทศบาลเป็นระบบที่ส่งเสริมการปกครองตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2546 ก : 5)

องค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองในรูปเทศบาล มีอยู่ 7 ประการ (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2546 ก : 6-7) ดังนี้

1. ชุมชนที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาล ต้องเป็นชุมชนเจริญ มีการดำเนินธุรกิจพาณิชย์ อุตสาหกรรม และชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ ชุมชนนี้จึงมีความต้องการในบริการสาธารณะ ตลอดจนปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การขนส่ง ท่าเทียบเรือ ที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น
2. ชุมชนที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาล ในเมื่อเข้าเกณฑ์ตามข้อ 1. คือ เป็นชุมชนที่มีผู้คนหนาแน่น มีการดำเนินธุรกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม ต้องการบริการสูง องค์การทางการปกครอง เช่น เทศบาลก็ย่อมมีที่มาของรายได้สูง สามารถจัดบริการและเรียกค่าตอบแทนตลอดจนการเก็บภาษีเป็นรายได้ท้องถิ่นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ หน่วยการปกครองท้องถิ่น คือ เทศบาลต้องมีอำนาจในการจัดเก็บ จัดหารายได้ เช่นการจัดเก็บภาษีค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อนำเอารายได้เหล่านั้นมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดบริการใช้กับชุมชน
3. การปกครองในรูปเทศบาลนั้น ในเมื่อเป็นการปกครองตนเอง องค์การเทศบาลต้องมีองค์ประกอบขององค์กรที่มาจาก การเลือกตั้ง โดยทั้ง “ฝ่ายบริหาร” และ “ฝ่ายนิติบัญญัติ” หรือ “สภาเทศบาล” จะต้องมีการเลือกตั้งให้ตัวแทนของประชาชนได้เข้ามาปกครองตนเอง โดยเป็นทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

4. การปกครองในรูปแบบเทศบาลนั้น เพื่อความถูกต้อง เพื่อความสมบูรณ์ในสิทธิ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่นหรือเทศบาล จะต้องมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพราะการมีสภาพนิติบุคคลจะมีผลในทางกฎหมายถึงการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่

5. เทศบาลหรือองค์กรปกครองตนเองนั้น โดยปกติแล้วก็จะมีสิทธิ อำนาจหน้าที่ ขอบเขต ความรับผิดชอบภายในเขตพื้นที่หรืออาณาเขต (Territory) ที่กำหนด เพื่อความสมบูรณ์แห่งสิทธิการปกครองตนเอง (Autonomy) เทศบาลหรือหน่วยการปกครองตนเองนี้ก็ไม่ควรจะอยู่ในสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) ขององค์กรปกครองทางราชการ

6. เพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาล โดยหลักการเทศบาลจะต้องมีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎ ข้อบังคับ เช่น การตราเทศบัญญัติ เพื่อควบคุมให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามนโยบายหรือข้อบังคับต่างๆของเทศบาลที่วางไว้

7. การปกครองตนเองนั้น โดยทั่วไปแล้วเป็นการปกครองโดยประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนต้องมีฐานะของความเป็นเจ้าของ มีส่วนในความรับผิดชอบร่วมกันต่อความเจริญหรือความเสื่อมของท้องถิ่น เมื่อเป็นเช่นนี้การปกครองตนเองในระบบเทศบาลจึงต้องได้รับความร่วมมือหรือสนับสนุน (Support) จากประชาชน

จากลักษณะอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของเทศบาลทั้ง 7 ประการ ตามที่ได้กล่าวมานี้ เทศบาลจะมีบทบาทอันสำคัญอันสำคัญในทางการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้ปกครองตนเอง เป็นสถาบันอันสำคัญที่เป็นรากฐานของการพัฒนาการเมือง (Political Development) ทำให้เกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน และเป็นสถาบันอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ

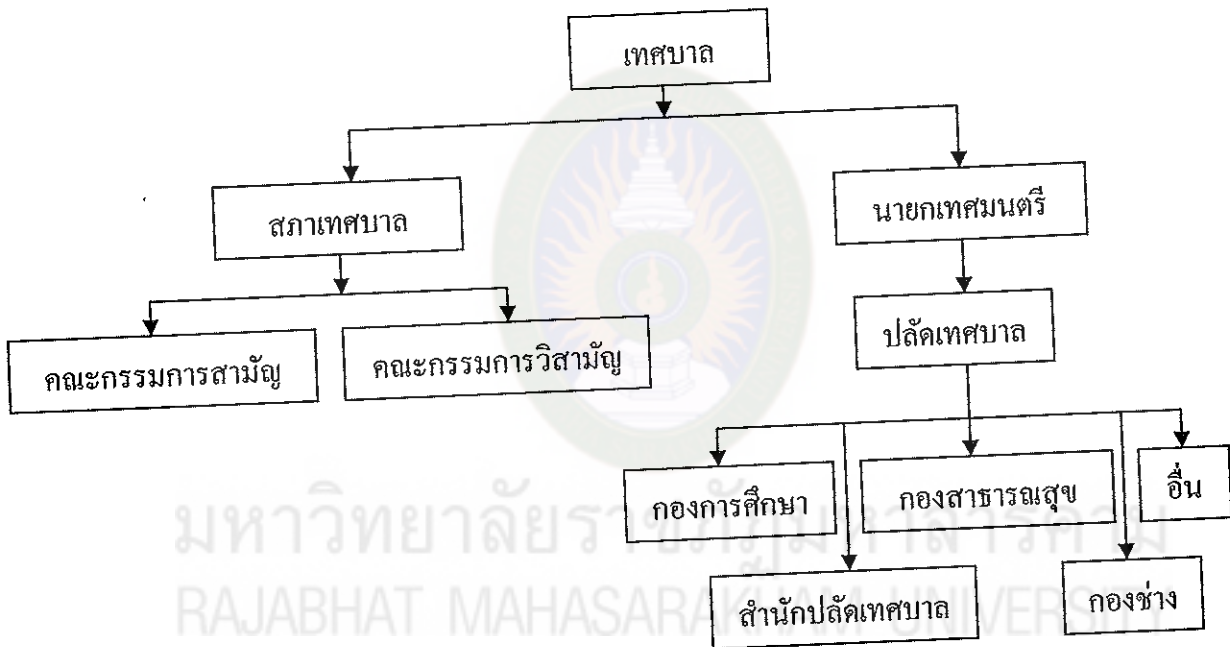
การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของไทยได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2476 อันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 และพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการปรับปรุงกันหลายครั้งหลายหน และในปัจจุบันได้ยึดหลักพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นหลักและโดยกฎหมายกำหนดให้เทศบาลเป็นทรวงการเมืองมีฐานะเป็นนิติบุคคล การเปลี่ยนแปลงเขต และการจัดตั้งและการยุบเลิกเทศบาลต้องจัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา

การจัดตั้งเทศบาลนั้น โดยระบบเทศบาลของไทยได้จัดแบ่งออกเป็นระดับคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร ดังนั้นการจัดตั้งจึงอาศัยหลักการที่ลดหลั่นกันไปตามลำดับคือ เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นมาเป็นเทศบาลตำบล โดยถือหลักเกณฑ์ว่าเป็นท้องถิ่นที่มีความเจริญ มีประชากรหนาแน่น และมีรายได้พอสมควรซึ่งเป็นวิธีบัญญัติเกณฑ์อย่างกว้างๆ และเทศบาลเมืองได้แก่ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นซึ่งมีราษฎรตั้งแต่นั้นหนึ่งหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่น เกือบไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎหมายกำหนดสำหรับเทศบาล

นครได้แก่ ท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่อย่างหนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าสามพันคนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร และทั้งมีรายได้พอที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (ประธาน กงฤทธิศึกษากร, 2546: 21-22)

โครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบของเทศบาล

การจัดระเบียบบริหารราชการของเทศบาลในปัจจุบันนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 โดยมีโครงสร้างของเทศบาล ดังนี้

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างของเทศบาล

โครงสร้างเทศบาลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สภาเทศบาล ทำหน้าที่นิติบัญญัติ และนายกเทศมนตรี ทำหน้าที่บริหารกิจการของเทศบาล โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เทศบาลแต่ละประเภทจะมีสมาชิกสภาเทศบาลแตกต่างกัน คือ

เทศบาลตำบล มีสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จำนวน 12 คน

เทศบาลเมือง มีสมาชิกสภาเทศบาลเมือง จำนวน 18 คน

เทศบาลนคร มีสมาชิกสภาเทศบาลนคร จำนวน 24 คน

อนึ่ง ในการกำหนดเขตเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลนั้น เทศบาลตำบล จะแบ่งเขตเทศบาล ออกเป็นเขตเลือกตั้ง 2 เขต แต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 6 คน รวมเป็น 12 คน สำหรับ เทศบาลเมือง จะแบ่งเขตเทศบาลออกเป็นเขตเลือกตั้ง 3 เขต แต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 6 คน รวมเป็น 18 คน และ เทศบาลนคร จะแบ่งเขตเทศบาลนครออกเป็นเขตเลือกตั้ง 4 เขต แต่ละเขต จะมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 6 คน รวมเป็น 24 คน สำหรับคุณสมบัติสมาชิกสภาเทศบาลจะต้องมี คุณสมบัติตามที่กำหนดของกฎหมาย เช่น มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี มีสัญชาติไทยโดยการเกิด และมีชื่อ อยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นต้น นอกจากนี้ยังจะต้องไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามอื่นๆ เช่น ตัดยาเสพติด เป็นบุคคลล้มละลาย วิกลจริต เป็น ภิกษุสามเณร ฯลฯ ทั้งนี้สมาชิกสภาเทศบาลจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี สภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติของเทศบาล มีหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น เลือกประธานและ รองประธานสภาเทศบาลฝ่ายละ 1 คน แล้วเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง หรือบางกรณีสภาเทศบาล อาจมีมติให้ประธานสภา และ/หรือ รองประธานสภาเทศบาลพ้นจากตำแหน่ง เลือกสมาชิกสภา เทศบาลแล้วตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญของสภาเทศบาล หรือเลือกตั้งบุคคลผู้เป็น หรือมิได้เป็น สมาชิกสภาเทศบาลตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญของสภาเทศบาล เพื่อช่วยเหลือในกิจการของสภา เทศบาล รับทราบนโยบายและรายงานแสดงผลงานตามนโยบายของนายกเทศมนตรี อนุมัติร่างแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล ให้ความเห็นชอบข้อบัญญัติของเทศบาล ร่าง ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของเทศบาล และมีสิทธิ์ตั้งกระทู้ถามนายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรีในการประชุมสภาเทศบาล รวมทั้ง สามารถเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติได้

อนึ่ง ในแต่ละปีสภาเทศบาลจะมีสมัยประชุมสามัญ 4 สมัยๆ หนึ่งไม่เกิน 30 วัน แต่ทั้งนี้หาก มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเทศบาลเอง ประธานสภาเทศบาล หรือนายกเทศมนตรี หรือสมาชิก สภาจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มีอยู่ก็สามารถจะทำการร้องยื่นต่อผู้ว่าราชการ จังหวัดขอให้เปิดประชุมวิสามัญได้

2. นายกเทศมนตรี ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลจะเป็นผู้เลือกตั้ง นายกเทศมนตรีโดยตรง เช่นเดียวกับสมาชิกสภาเทศบาล มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และจะ ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีจะต้องมีคุณสมบัติ ทั่วไป เช่น อายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด มีชื่ออยู่ ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี รวมทั้งไม่เป็น ผู้ พ้นตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น เลขาธิการหรือที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่นเพราะสาเหตุที่มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ในสัญญาหรือกิจการที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังต้องไม่มีคุณสมบัติ

ต้องห้าม เช่น ดิคาเสฟติด เป็นบุคคลล้มละลาย วิกลจริต เป็นภิกษุสามเณร นักพรตหรือนักบวช หรือ อยู่ในระหว่างเพิกถอนสิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

นายกเทศมนตรี เป็นผู้บริหารกิจการของเทศบาลสามารถแต่งตั้งทีมบริหารของตนเองได้

คือ

1. ตั้งรองนายกเทศมนตรี ได้ตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด เช่น เทศบาลตำบล 2 คน, เทศบาลเมือง 3 คน และเทศบาลนคร 4 คน ทั้งนี้รองนายกเทศมนตรีจะต้องไม่เป็นสมาชิกสภาเทศบาล รวมทั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีคุณสมบัติต้องห้าม ๆ เหมือนกับนายกเทศมนตรี
2. ตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี เพื่อช่วยบริหารกิจการของเทศบาล ได้ตามที่กฎหมายกำหนด คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ตั้งที่ปรึกษาฯ และเลขานุการฯ ได้รวมกัน ไม่เกิน 2,3 และ 5 คน ตามลำดับ

นายกเทศมนตรี ในฐานะที่เป็นฝ่ายบริหารกิจการของเทศบาล มีหน้าที่สำคัญโดยสรุปได้

ดังนี้

1. ก่อนเข้ารับหน้าที่บริหารกิจการของเทศบาล นายกเทศมนตรีจะต้องแถลงนโยบายต่อสภาเทศบาล โดยไม่มีการลงมติ และเมื่อบริหารกิจการเทศบาลแล้วจะต้องจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาเทศบาลเป็นประจำทุกปี
2. ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ นายกเทศมนตรีจะต้องกำหนดนโยบายและรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ ข้อบัญญัติ และนโยบายที่ได้แถลงไว้ นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการของเทศบาล วางระเบียบเพื่อให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาล และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล

สำหรับหน้าที่ความรับผิดชอบของเทศบาล ประเทศไทยได้จัดแบ่งเทศบาลตามชั้นและประเภท ได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ดังนั้นหน้าที่ความรับผิดชอบของเทศบาลจึงแตกต่างกันไปตามฐานะของรายได้ และประเภทของเทศบาล ดังนี้คือ

เทศบาลตำบล มีหน้าที่ที่ต้องกระทำ คือ

1. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงทางน้ำทางบก
3. รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอย

และสิ่งปฏิกูล

4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

7. หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล
หน้าที่ของเทศบาลตำบลอาจกระทำได้ คือ

1. จัดให้มีน้ำสะอาด หรือการประปา
2. จัดให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
8. การเทศพาณิชย์

เทศบาลเมือง เทศบาลเมืองมีหน้าที่ต้องกระทำ คือ

1. หน้าที่เทศบาลตำบลจัดทำตามกฎหมาย
2. ให้มีน้ำสะอาดและการประปา
3. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
4. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
5. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
6. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ
7. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

เทศบาลเมืองมีหน้าที่อาจกระทำได้ คือ

1. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
2. ให้มีสุสาน ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
3. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
4. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
5. ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
6. ให้มีการสาธารณสุข
7. จัดทำกิจการอื่น ซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
8. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
9. ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬา และพลศึกษา
10. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ หรือสวนสัตว์
11. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและการรักษาความสะอาด
12. การเทศพาณิชย์

เทศบาลนคร เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องกระทำคือ

1. หน้าที่ที่เทศบาลเมืองต้องจัดทำตามกฎหมาย
2. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
3. กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข

และนอกจากนี้เทศบาลนครอาจกระทำได้อีกคือ หน้าที่ต่างๆของเทศบาลซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาล และในการนี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายยังได้เปิดช่องให้เป็นดุลยพินิจของเทศบาลว่า หน้าที่ต่างๆ นี้ เป็นหน้าที่ที่บังคับให้กระทำ และหน้าที่ที่อาจเลือกปฏิบัติได้ที่เป็นเช่นนี้ก็อาจเป็นด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับกำลังคน จิตความสามารถ ตลอดจนข้อเรียกร้องหรือความต้องการของชุมชน ในเมื่อเห็นว่าสิ่งใดเป็นความจำเป็นและมีกำลังเงินความสามารถแล้วเทศบาลนั้นๆก็อาจกระทำได้

สรุปแล้ว “เทศบาล” เป็นระบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีหรือแนวความคิดในการกระจายอำนาจทางการปกครอง ในลักษณะของการให้อำนาจแก่ประชาชน (Devolution) เป็นระบบการปกครองที่จะมีส่วนในการส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง (Political Participation) เป็นระบบการปกครองที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนเมือง (Urban Area) ซึ่งโดยนัยนี้ เทศบาลจึงเป็นองค์การทางการปกครองท้องถิ่นที่สำคัญที่จะมีส่วนต่อการสร้างเสริมความมั่นคงแห่งชาติ และสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาจะเป็นสถาบันทางการเมืองการปกครองอันสำคัญในการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้

บริบทของเทศบาลตำบลสงเปลือย

1. ประวัติความเป็นมา

ประวัติพอสังเขปเทศบาลตำบลสงเปลือย เดิมตำบลสงเปลือย ขึ้นตรงกับอำเภอนามน ตำบลนามนอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แยกเป็นตำบลสงเปลือย พ.ศ. 2516 มี 8 หมู่บ้านมีกำนันสาย พัฒนชัย เป็นกำนันคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้ขยายเป็น 10หมู่บ้านและมีนายวิรัตน์ วิชญญ์โคตร เป็นกำนันปี พ.ศ. 2527 และได้ขยายเป็น 16หมู่บ้าน ตำบลสงเปลือยยกฐานะจากสภาตำบลสงเปลือย เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลสงเปลือยเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2540 และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลสงเปลือยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 42แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล(ฉบับ 5) พ.ศ. 2546 และมาตรา 7แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ตามกระทรวงมหาดไทยเรื่องการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเทศบาลตำบลสงเปลือย เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2552 เทศบาลตำบลสงเปลือยตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกของอำเภอนามน ทิศเหนือจดกับอำเภอสว่างแดนดินทิศใต้จดกับตำบลหลักเหลี่ยมและตำบลหนองบัว ทิศ

ตะวันออกจดกับตำบลหนองอีบุตรอำเภอห้วยผึ้ง ทิศตะวันตกจดตำบลยอดแกง มีพื้นที่ประมาณ 49 ตารางกิโลเมตรปัจจุบันเทศบาลตำบลสงเปลือยมีนายพิชัย ไร่วิบูลย์ เป็นนายกเทศมนตรี มีนายวิรุฬห์ โพธิ์ไทร เป็นปลัดเทศบาลตำบล มีประชากร ชาย 3,828 คน หญิง 3,916 คน รวม 7,744 คนและมีครัวเรือนทั้งหมด 1,957 ครัวเรือน

2.สภาพทั่วไปและข้อมูลทั่วไป

2.1 สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง

ตำบลสงเปลือย เป็นตำบลหนึ่งใน 5 ตำบล ของอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสงเปลือย ตั้งอยู่ที่บริเวณที่สาธารณประโยชน์ดงโต้ง ได้น เนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ห่างจากอำเภอนามน ประมาณ 8 กิโลเมตร

เนื้อที่

ตำบลสงเปลือย เป็นตำบลหนึ่งใน 5 ตำบล ของอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 49 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,625 ไร่

1. ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลลำห้วยหลวง อำเภอสมเด็จ, เทศบาลตำบลคำบงอำเภอห้วยผึ้งจังหวัดกาฬสินธุ์
2. ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ยอดแกงอำเภอนามนจังหวัดกาฬสินธุ์
3. ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองอีบุตร อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์
4. ทิศใต้ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหลักเหลี่ยม, เทศบาลตำบลนามนอำเภอนามนจังหวัดกาฬสินธุ์

ภูมิประเทศ

มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ใช้เป็นที่ตั้งชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรม

2.2สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ประชากรตำบลสงเปลือย มีการประกอบอาชีพรับจ้างในงานประเภทอาชีพ เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ และอาชีพ 2 อย่างควบคู่กันไปคือ การรับจ้างและเกษตรกรรม รับจ้าง และค้าขาย

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

1. ธนาคาร - แห่ง - โรงสี 15 แห่ง
2. โรงแรม - แห่ง - ร้านขายของชำ 35 แห่ง
3. ปั้มน้ำมันและก๊าซ 2 แห่ง - ปั้มน้ำมันหลอด 4 แห่ง
4. ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า 3 แห่ง - หอพัก 12 แห่ง
5. ฟาร์มไก่ 3 แห่ง - ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ 12 แห่ง
6. ร้านเสริมสวย, ตัดผม 8 แห่ง - โรงนึ่งปลาทุ 2 แห่ง

แรงงาน

แรงงานที่ใช้ในภาคเกษตรในตำบล ส่วนใหญ่ใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือนเป็นสำคัญและในบางครัวเรือนที่มีสมาชิกไม่เพียงพอจะทำการจ้างแรงงานที่มีอยู่ในตำบลเข้าช่วยในการผลิต เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลผลิตแล้ว มีแรงงานว่างงานจากภาคเกษตรกรรมจะไปทำการรับจ้างแรงงานทั่วไปในจังหวัดใกล้เคียงและกรุงเทพมหานคร

รายได้

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในตำบลสงเปลือย เฉลี่ยประมาณ 23,000.- บาท/ครัวเรือน/

ปี

การใช้ที่ดิน

ตำบลสงเปลือย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 49 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 30,625 ไร่ มีการใช้ที่ดินแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. พื้นที่ชุมชน

พื้นที่ชุมชนในตำบลประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและสถาบันราชการ มีการใช้พื้นที่ประมาณ 25,000 ไร่ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้บริเวณที่อยู่อาศัย มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเรียงรายไปตามเส้นทางคมนาคม ที่ผ่านในหมู่บ้านและกระจายทั่วไปตามพื้นที่ทำกินของแต่ละครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะทำการปลูกสร้างบ้านเรือนภายในบริเวณเดียวกัน นอกจากนี้ในบริเวณเดียวกับที่อยู่อาศัย ได้กันพื้นที่ส่วนหนึ่ง สำหรับการพาณิชยกรรมการใช้พื้นที่ของสถาบันการศึกษาในตำบลมีโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง และมีโรงเรียนขยายโอกาส 2 แห่ง สถาบันอุดมศึกษา 1 แห่ง นอกจากนี้ใช้อาคารสถานที่ เพื่อการสอนแล้ว ยังใช้พื้นที่ว่างในโรงเรียนเป็นสนามกีฬาและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถจำแนกพื้นที่ได้ดังนี้

- 1.1 โรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่งซึ่งเป็นของรัฐบาล
- 1.2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2 แห่ง
- 1.3 โรงเรียนอาชีวศึกษา - แห่ง

1.4 อุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์) 1 แห่ง

1.5 ศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียน(ศูนย์การเรียนชุมชน) 2 แห่ง

2. พื้นที่เกษตรกรรม

บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมของตำบล มีบริเวณครอบคลุมทั้งตำบล โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะทำการปลูกข้าว มากที่สุด รองลงมาคือ การปลูกผลไม้ สามารถจำแนกพื้นที่ได้ดังนี้

2.1 พื้นที่นาที่มีพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ 1,350 ครัวเรือน

2.2 พื้นที่ไม้ผล มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ 1,261 ครัวเรือน

2.3 พื้นที่ปลูกพืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ 1,221 ครัวเรือน

2.4 พื้นที่ปลูกผัก มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ 50 ครัวเรือน

2.5 พื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ 340 ครัวเรือน

3. พื้นที่อื่นๆ

พื้นที่อื่น ๆ ในตำบลสงเปลือย มีพื้นที่ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ว่างเปล่าตามแหล่งน้ำลำคลองต่างๆ และเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้าน

2.3 สภาพสังคม

ข้อมูลด้านการศึกษา

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลสงเปลือยยังไม่มีโรงเรียนในสังกัดแต่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนจากกรมพัฒนาชุมชน 5 ศูนย์ฯ และกรมศาสนา 1 ศูนย์ฯ มีรายละเอียดดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองน้อยมีนักเรียน 44 คน มีครูดูแลจำนวน 3 คน

2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองแวงมีนักเรียน 45 คน มีครูดูแลจำนวน 3 คน

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหล่าจั่วมีนักเรียน 37 คน มีครูดูแลจำนวน 2 คน

4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสงเปลือยมีนักเรียน 48 คน มีครูดูแลจำนวน 4 คน

5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหัวจัวมีนักเรียน 60 คน มีครูดูแลจำนวน 3 คน

6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดงสว่างมีนักเรียน 32 คน มีครูดูแลจำนวน 2 คน

ข้อมูลด้านสาธารณสุข

ในเขตตำบลสงเปลือย มีสถานบริการด้านสาธารณสุข ดังนี้ คือสถานอนามัยบ้านสงเปลือย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 11 มีเจ้าหน้าที่ 2 คน คอยให้บริการแก่ประชาชนในเขตพื้นที่สูง หมู่ที่

1,2,3,9,10,11,12, สถานอนามัยบ้านสงเปลือย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 มีเจ้าหน้าที่ 2 คน คอยให้บริการแก่

ประชาชนในเขตพื้นที่สูง หมู่ที่ 4,5,6,7,8,13,15,16 การบริการด้านสาธารณสุขของตำบลสงเปลือย

นับว่าให้ความสะดวกแก่ประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งนอกจากจะได้รับบริการจากสถานี

อนามัยประจำตำบลแล้วประชาชนยังสามารถไปรับบริการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอนา

มุนได้โดยสะดวกอีกด้วย

3. ข้อมูลการเลือกตั้ง

ตารางที่ 1 สถิติการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจังหวัดกาฬสินธุ์เมื่อ
วันที่ 3 กรกฎาคม 2554

เขต	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	บัตรดี	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ	บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	107,657	82,415	76.55	77,310	93.81	3,700	4.49	1,405	1.70	
2	119,647	87,353	73.01	83,767	95.89	2,900	3.32	686	0.79	
3	113,189	82,289	72.70	77,792	94.54	3,787	4.60	710	0.86	
4	131,828	93,594	71.00	87,295	93.27	5,287	5.65	1,012	1.08	
5	134,297	99,802	74.31	94,523	94.71	4,482	4.49	797	0.80	
6	127,971	91,834	71.76	85,016	92.58	5,740	6.25	1,078	1.17	
รวม	734,589	537,287	73.14	505,703	91.12	25,896	4.82	5,688	1.06	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 2 สถิติการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดกาฬสินธุ์
เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554

เขต	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	บัตรดี	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ	บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	107,657	82,415	76.55	77,914	94.54	2,644	3.21	1,857	2.25	
2	119,647	87,357	73.01	83,361	95.43	2,850	3.26	1,146	1.31	
3	113,189	82,290	72.70	77,822	94.57	3,441	4.18	1,027	1.25	
4	131,828	93,594	71.00	87,549	93.54	4,034	4.31	2,011	2.15	
5	134,297	99,802	74.31	94,667	95.86	3,057	3.06	1,078	1.08	
6	127,971	91,834	71.76	85,303	93.98	3,312	3.61	2,219	2.42	
รวม	734,589	537,292	73.14	505,616	94.66	19,338	3.60	9,338	1.74	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

สถิติการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ปี 2551 ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2551

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาแบบใหม่ ประเทศไทยมี ส.ว. ได้จำนวนทั้งสิ้น 150 คน ดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี โดยห้ามดำรงตำแหน่งติดต่อกัน 2 วาระ ที่มีมา 2 แบบ คือ มาจากการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา จำนวน 74 คน และมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน จำนวน 76 คน หรือจังหวัดละ 1 คน ซึ่งผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2551 ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 3 แสดงการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2551

ที่	อำเภอ	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง		บัตรดี		บัตรเสีย		บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เมืองกาฬสินธุ์	105,461	58,812	55.77	54,775	93.14	1,209	2.06	2,828	4.81
2	ยางตลาด	97,021	47,787	49.25	44,810	93.77	1,107	2.32	1,870	3.91
3	ภูผินารายณ์	74,443	38,552	51.79	35,406	91.84	1,036	2.69	2,110	5.47
4	กมลาไสย	51,938	28,993	55.82	26,800	92.44	683	2.36	1,510	5.21
5	หนองกุงศรี	47,659	25,315	53.12	23,695	93.60	657	2.60	963	3.80
6	สมเด็จ	45,849	23,955	52.25	22,570	94.22	508	2.12	877	3.66
7	ห้วยเม็ก	36,567	20,020	54.75	18,669	93.25	563	2.81	788	3.94
8	คำม่วง	34,954	18,411	52.67	17,310	94.02	473	2.57	628	3.41
9	สหัสขันธ์	30,781	15,701	51.01	14,826	94.43	328	2.09	547	3.48
10	ท่าคันโท	26,431	13,741	51.99	12,702	92.44	384	2.79	655	4.77
11	นามน	25,982	11,527	44.37	10,875	94.34	282	2.45	370	3.21
12	เขาวง	26,824	14,843	55.33	13,266	89.38	501	3.38	1,076	7.25
13	นาคู	24,345	12,826	52.68	11,156	86.98	506	3.95	1,164	9.08
14	ห้วยผึ้ง	22,634	11,280	49.84	10,339	91.66	326	2.89	615	5.45
15	ร่องชัย	20,564	10,843	52.73	10,104	93.18	266	2.45	473	4.36
16	ดอนจาน	18,530	9,678	52.23	9,197	95.03	217	2.24	264	2.73
17	สามชัย	18,297	10,036	54.85	9,530	94.96	231	2.30	275	2.74
18	ร่องคำ	12,137	6,777	55.84	6,380	94.14	160	2.36	237	3.50
	นอกเขตจังหวัดและ นอกราชอาณาจักร		10,503		8,804		187		1,512	
	รวม	720,417	389,600	54.08	361,214	92.71	9,624	2.47	18,762	4.82

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 4 สถิติการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์
เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2553 เขตเลือกตั้งที่ 1 และ 2

เขต	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	บัตรดี	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ	บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	2,916	2,137	73.28	2,079	97.28	58	2.71	2	0.09	
2	2,894	2,213	76.46	2,148	97.06	65	3.02	5	0.22	
รวม	5,810	4,350	74.87	4,227	97.17	123	2.86	7	0.15	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 5 สถิติการใช้สิทธิเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์
เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2553 เขตเลือกตั้งที่ 1 และ 2

เขต	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	บัตรดี	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ	บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 และ 2	5,810	4,350	84.87	4,093	94.09	257	6.27	22	0.50	
รวม	5,810	4,350	84.87	4,093	94.09	257	6.27	22	0.50	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 6 สถิติการใช้สิทธิเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์
เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2555 เขตเลือกตั้งที่ 1 และ 2

เขต	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	บัตรดี	ร้อยละ	บัตรเสีย	ร้อยละ	บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 และ 2	5919	3742	63.22	3673	98.15	46	1.22	23	0.61	
รวม	5919	3742	63.22	3673	98.15	46	1.22	23	0.61	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเป็ล้อย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ไชยพร คณห์จิตานนท์ (2536 : 112) การวิจัยเรื่องการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล: กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ และตรวจสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง และปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะทางจิตวิสัย ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพูดคุยและการติดตามข่าวสารที่เกี่ยวกับเทศบาล ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน ด้านการมีบทบาทในชุมชน โดยประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตัวแปรอิสระแต่ละตัวในปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง และลักษณะทางจิตวิสัยพบว่าตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้สูงสุดร้อยละ 40 โดยตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายหรืออธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ ตัวแปรการเข้ามามีร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ตัวแปรความรู้สึกที่มีต่อชุมชน การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชน อายุ และความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นตามลำดับ ดังนั้นหากเทศบาลนครเชียงใหม่หรือเทศบาลเมืองขนาดใหญ่อื่นๆ ต้องการจะพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลของประชาชนให้มีระดับสูงขึ้น ควรจะมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างภูมิหลังและพัฒนาลักษณะทางจิตวิสัยของประชาชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น เสริมสร้างความรู้สึกที่มีต่อชุมชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกับกลุ่มในท้องถิ่น เสริมสร้างความรู้สึกที่มีต่อชุมชน กระตุ้นการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อสารมวลชน และให้ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นแก่ประชาชน

กงศักดิ์ พลภูเมือง (2546 : 58) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นคือ เพศชายมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากการพัฒนาส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโดยใช้กำลังแรงงาน ระดับการศึกษาสูงที่ส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นน้อยกว่าเนื่องจากส่วนใหญ่มีสถานที่ทำงานอยู่นอกชุมชน สถานภาพโสดมีส่วนร่วมในการพัฒนามากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส สำหรับระยะเวลาการอยู่ในชุมชนพบว่าผู้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาานาน

ได้รับรู้ปัญหาของชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนามากกว่า บัจฉัยที่ไม่มี ผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน คือ อาชีพและรายได้

เล็สอนันต์ ยาวิชัยแก้ว (2547 : 61) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งพิจารณาจากด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามสถานการณ์ทางการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยภาพรวม ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง บัจฉัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ระยะเวลาในการติดตามข่าวสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ส่วนบัจฉัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ ระยะเวลาที่ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งในเขตเทศบาล

กิติพา หนูยศ (2548 : 88) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอพิบูลย์โลก ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56) มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการและมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากทางราชการการรับรู้ข่าวสารจากสื่อ และการพบปะสังสรรค์กับ ข้าราชการและนักการเมือง โดยตัวแปรเหล่านี้มีทิศทางของความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อรชรพรประเสริฐ(2550:56) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือเพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ส่วนอายุ อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาส่วนระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยใช้กรอบแนวคิดของมิลเบรธ (Lester Milbrath) นั้น นักศึกษามีส่วนร่วมในระดับน้อย มีเพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งและพูดคุยประเด็นทางการเมืองการปลูกฝังในครอบครัวจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสถาบันการศึกษาที่น่าสนใจคือ นักศึกษาจะควรถัดทำหลักสูตรสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่นักศึกษาได้แสดงออกทางกิจกรรมทางการเมืองให้มากขึ้นอีกทั้งภาครัฐควรส่งเสริมการปลูกฝังประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง หรือช่วงที่มีกระแสทางการเมืองเท่านั้น

อาทิพย์ บุญคง (2550 :73) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนต่อเทศบาลตำบลดอกคำใต้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น แต่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล และมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งหลังสุดแต่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อให้สภา เทศบาลออกเทศบัญญัติหรือถอดถอนสมาชิกสภาเทศบาล และไม่เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาเทศบาลด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้าน การ ไปใช้สิทธิทางการเมืองและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก แต่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง

สมพิศ สุขแสน(2552: 98) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ ผลวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีส่วนร่วม โดยตรงกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ด้านการมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังอยู่ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งรื้อทางการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพอใจในนโยบายสาธารณะ และการบริหารงานส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ในระดับปานกลาง

คมคาย อุดรพิมพ์(2553: 142)วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดมหาสารคาม ผลวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีคือ ความต้องการส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจด้านการเมือง การรับข่าวสารทางการเมือง ความรู้สึกเป็นชุมชน และการรับรู้บทบาทที่สังคมคาดหวังต่อสตรี
2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาคควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษา ส่วนปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจด้านการเมือง การรับข่าวสารทางการเมือง ความรู้สึกเป็นชุมชน และการรับรู้บทบาทที่สังคมคาดหวังต่อสตรี ควรมีการจัดกิจกรรม การพัฒนาร่วมกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ประกอบด้วย กิจกรรมการอบรมกล่อมเกล่าทางการเมือง กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ กิจกรรมเสวนา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชน กิจกรรมการให้ความรู้ในด้านการเมือง กิจกรรมการสร้างแนวคิดเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และจัดตั้งกลุ่มสตรี เพื่อพัฒนาร่วมกัน

3. หลังจากเข้ารับการพัฒนาด้วยรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี สตรีมีทัศนคติที่แสดงความต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีอยู่ในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ลิบอนากิน่า(Libonakina, 2008 : 10-11) ได้ศึกษาผลการปฏิบัติงานของประชาชนต่อรัฐบาลท้องถิ่น กรณีศึกษาประเทศรัสเซีย โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ทำการสำรวจโครงการที่รับบาลท้องถิ่นได้ดำเนินการให้ชุมชน อีกทั้งเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายได้รับทราบในปี 2003-2004 กลุ่มสังคมวิทยาและสถาบันสำหรับเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นหาชนเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลท้องถิ่นภายใต้การปรับปรุงการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เข้มแข็ง โดยผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนชาวรัสเซียที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของการปกครองส่วนท้องถิ่นดีพอ

2. ประชาชนเชื่อว่าการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณูปโภคเป็นภารกิจหลักของเทศบาล และต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และมีความคาดหวังในเรื่องการปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐาน ด้านการเมืองและการสนับสนุนสังคม การกำหนดผลประโยชน์และการสงเคราะห์เงิน

ลาซาร์สเฟลด์(Lazarsfeld, 1994) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผลการวิจัยพบว่า

1. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทำให้คนที่ตัดสินใจไว้แล้วว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด เปลี่ยนใจไปเลือกผู้สมัครคนอื่นมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เป็นพวกที่ได้รับอิทธิพลจากการกดดันของกลุ่ม Primary ยิ่งกว่าที่จะเป็นอิทธิพลของประเด็นนโยบายที่ใช้ในการหาเสียง

2. มีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่มีการติดต่อสื่อสารกับพรรคการเมืองที่ตนไม่ได้สังกัด

3. อาชีพ ถิ่นที่อยู่ ศาสนาและอุปนิสัย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลในอดีตเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อพฤติกรรมการ ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล

ฮันติงตัน(Huntington, 1990) ได้วิจัยเรื่อง การเลือกตั้งของประเทศที่กำลังพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ สังคมต่ำ จะไปลงคะแนนเสียงด้วยการชักจูง (mobilized) เป็นสำคัญ หากใช้เพราะไปโดยความสำนึกต่อตนเองแต่อย่างใด ปัญหาต่อไปคือ ใครเป็นคนที่สามารถชักจูงบุคคลเหล่านี้ให้ ไปใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง คำตอบดังกล่าวนี้ก็คือ บุคคลชั้นนำในชุมชนนั่นเอง

กรอบความคิดสำหรับการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัย ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านภูมิหลังปัจจัยทางด้านชีวสังคม และปัจจัยทางด้านจิตวิสัย จากเอกสารทางวิชาการและผู้ที่เคยวิจัยมาแล้ว (คมคาย อัครพิมพ์, 2553 ; สมพิศ สุขแสน, 2552 และไชยพร คณิตจิตานนท์, 2536) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย